

Миколаївський національний аграрний університет
Міністерство освіти і науки України

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

КУЛЬПАНОВА АНАСТАСІЯ ГЕННАДІЇВНА

УДК 657:338.24

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
«ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ТА ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОЇ СФЕРИ»

Спеціальність 071 – облік і оподаткування
Галузь знань 07 – управління та адміністрування

Подається на здобуття освітнього ступеня «Магістр»

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Науковий керівник: Усикова Олена Миколаївна, доктор економічних наук, доцент

Завідуюча кафедрою: Дубініна Марина Вікторівна, доктор економічних наук, професор.

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ТА ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОЇ СФЕРИ	9
1.1. Організація аналітичної роботи на підприємстві	9
1.2. Інформаційне забезпечення діяльності підприємства	13
1.3. Організація облікової роботи на підприємстві	19
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОЇ СФЕРИ	30
2.1. Аналіз діяльності ТОВ «МИНЕРАЛ-ТРЕЙД» м. Миколаїв	30
2.2. Оцінка ризиків та оптимізація витрат діяльності підприємств аграрної сфери	40
2.3. Антикризове управління діяльності підприємств аграрної сфери	49
РОЗДІЛ 3. ОБЛІК ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «МИНЕРАЛ-ТРЕЙД» м. МИКОЛАЇВ	56
3.1. Організація обліку операційної діяльності підприємства	56
3.2. Напрями вдосконалення обліку операційної діяльності на підприємстві	65
ВИСНОВКИ	80
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	83
ДОДАТКИ	-

АНОТАЦІЯ

Кульпанова А.Г. «Обліково-аналітичне та інформаційне забезпечення операційної діяльності підприємств аграрної сфери». — Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеню «Магістр» за спеціальністю 071 облік і оподаткування у галузі знань 07 – Управління та адміністрування. — Миколаївський національний аграрний університет, Миколаїв, 2022.

Метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування сутності обліково-аналітичного та інформаційного забезпечення операційної діяльності підприємств аграрної сфери.

Досліджено основні теоретичні складові обліково-аналітичного та інформаційного забезпечення операційної діяльності підприємств аграрної сфери - теоретико-методичні основи в організації аналітичної та облікової роботи та основні складові інформаційного забезпечення для підприємств. Виявлено, що в організацію економічного аналізу на підприємстві включають організацію аналітичної служби та певні технологічні процеси аналізу, побудову аналітичної задачі відповідно до поставленої мети та завдань. Відзначено, що інформаційне забезпечення операційної діяльності підприємств може бути представлене системно й охоплювати більшість базових інформаційних потреб й забезпечувати стратегічний процес підприємства. Досліджено теоретичні основи розуміння інформаційного забезпечення управління, що представляє сукупність реалізованих рішень щодо обсягів інформації, її якісного та кількісного складу, розміщення і форм організації. Виділено структуру системи інформаційного забезпечення суб'єктів економічної діяльності, яка розглядається на різних рівнях управління підприємницькою діяльністю: на мікрорівні (як управління внутрішньою діяльністю підприємства) та на макрорівні - як управління всією сферою підприємницької діяльності.

Визначено, що проведення аналітичної роботи на підприємстві є важливою передумовою в обґрунтуванні та прийнятті рішень на різних рівнях управління. Зазначено, що інформаційне забезпечення виступає базовою основою аналітичної та облікової роботи. Саме тому до інформаційної основи діяльності є певні вимоги, у першу чергу, щодо її достовірності. Обумовлено особливості інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності. Зазначено, що обліковий процес має тісний зв'язок із забезпеченнями інформацією, її достовірністю. Саме тому важливою складовою облікового процесу на підприємстві є координація діяльності усіх підрозділів з метою збору, обробки та узагальнення інформації для облікових процесів. Відмічено основні програмні продукти у веденні обліку: «1С: Бухгалтерія»; «Парус», «Акцент»; «MASTER: Бухгалтерія»; «SAP»; «1С-ПРО» та інші. Автоматизація облікових процесів є суттєвою перевагою та забезпечує швидкість обробки інформації для потреб управління. Зазначено, що на підприємстві використовується методика проведення аналізу фінансових результатів з використанням бізнес-асистенту NOMIS. Відображаються одразу інструменти, які використалися на кожному етапі аналізу. Встановлено, що на результати діяльності підприємств аграрної сфери мають суттєвий вплив системні ризики, а саме: макроекономічні, внутрішньо-економічні, природні. Повністю уникнути підприємницького ризику неможливо, тому одним із основних етапів управління ризиками є оцінювання впливу підприємницьких ризиків аграрної сфери на результати діяльності підприємств постачальників, з урахуванням специфіки. Визначення фінансових результатів полягає у його обліково-аналітичному забезпеченні, яке розглядається як процес створення сприятливих умов для функціонування певного об'єкта фінансового обліку або аудиту згідно з відповідними господарськими процесами щодо формування фінансових результатів підприємства.

Ключові слова: операційна діяльність, інформаційне забезпечення, обліково-аналітична діяльність, інформаційні ресурси, управління та оптимізація витрат.

Kulpanova A.G. Accounting, analytical and information support for the operational activities of agricultural enterprises. The qualification work on the rights of the manuscript.

The qualification work for the degree of the "Master" in specialty 071 accounting and taxation in the field of knowledge 07 - Management and Administration. - Mykolayiv National Agrarian University, Mykolayiv, 2022.

The purpose of the qualification work is to substantiate the essence of accounting, analytical and information support of operational activities of agricultural enterprises.

The main theoretical components of accounting-analytical and information support of operational activities of agricultural enterprises - theoretical and methodological foundations in the organization of analytical and accounting work and the main components of information support for enterprises.

It is revealed that the organization of economic analysis at the enterprise includes the organization of analytical service; organization of analytical process technology; development of general principles and procedure for analysis; organizational, methodological, logistical support; general management and acceptance of performed analytical works; development and improvement of economic analysis at the enterprise in order to improve the quality of management.

It is noted that the information support of operational activities of enterprises can be presented systematically and cover most of the basic information needs and provide a strategic process of the enterprise. The theoretical foundations of understanding the information support of management, which is a set of implemented decisions on the amount of information, its qualitative and quantitative composition, location and forms of organization. The structure of the information support system of economic entities is considered, which is considered at different levels of business management: at the micro level (as the management of internal activities) and at the macro level - as the management of the entire business.

It is determined that conducting analytical work at the enterprise is an important prerequisite for justification and decision-making at different levels of government. It is noted that information support is the basic basis of analytical and accounting work. That is why there are certain requirements to the information base of activity, first of all, regarding its reliability.

It is noted that the accounting process is closely related to the provision of information, its reliability. That is why an important component of the accounting process at the enterprise is the coordination of all departments in order to collect, process and summarize information for accounting processes. The main software products in accounting are noted: "1C: Accounting"; "Sail", "Accent"; "MASTER: Accounting"; SAP; "IS-PRO" and others. Automation of accounting processes is a significant advantage and provides speed of information processing for management purposes. An assessment of the activities of the agricultural enterprise - LLC "Mineral-Trade". The competitive environment of the enterprise is determined, the indicators of profitability, financial condition, advantages and disadvantages of the enterprise (growth of profitability, job creation, demand from buyers, product range, determined that the UKT FEA code of mineral fertilizers is control of tax authorities. It is noted that the company uses the method of analysis of financial results using NOMIS business assistant. The tools used at each stage of the analysis and the results that will be obtained are displayed immediately. It is established that the results of the activities of agricultural enterprises are significantly affected by systemic risks, namely: macroeconomic, domestic economic, natural. It is impossible to completely avoid entrepreneurial risk, so one of the main stages of risk management is to assess the impact of entrepreneurial risks in the agricultural sector on the performance of suppliers, taking into account the specifics. The definition of financial results is its accounting and analytical support, which is considered as a process of creating favorable conditions for the functioning of a particular financial object.

Key words: *operational activities, information support, accounting and analytical activities, information resources, cost management and optimization.*

ВСТУП

Актуальність теми. Здійснення основної діяльності підприємствами аграрної сфери характеризується застосуванням стандартизованих організаційно-технологічних рішень при реалізації продукції, робіт та послуг. Не дивлячись на значні успіхи та підвищення показників фінансових результатів, збутовий процес характеризується недостатнім рівнем організації обліково-аналітичної та інформаційної складової у забезпеченні операційної діяльності підприємств аграрної сфери. Відповідно, різні за розмірами, масштабами, організаційно-правовими формами аграрні підприємства змушені вирішувати майже однакові проблемні питання в управлінні операційною діяльністю.

Для прийняття зважених і вигідних управлінських рішень керівникам і менеджерам підприємств необхідно володіти правдивою, неупередженою та достовірною інформацією про діяльність підприємств. Прийняття рішень, які впливають на поточну їх діяльність в аграрній сфері, в кінцевому підсумку визначає результати діяльності в кінці звітного періоду, визначені за даними бухгалтерського обліку і відображені в фінансовій звітності. Тому обліково-аналітична система та інформаційні ресурси на підприємстві є важливим організаційним етапом роботи господарюючого суб'єкта й стратегічного управління.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування теоретико-методичних засад і практичних рекомендацій з обліково-аналітичного та інформаційного забезпечення операційної діяльності підприємств аграрної сфери. Для досягнення поставленої мети були поставлені і вирішені наступні завдання: обґрунтувати концептуальні засади побудови, функціонування та розвитку обліково-аналітичної та інформаційної систем операційної діяльності підприємств; дослідити теоретико-методичні засади з оцінювання результатів діяльності та

операційної діяльності аграрних підприємств; обґрунтувати типологію та методичні засади вибору стратегій операційної діяльності аграрної сфери.

Об'єкт дослідження – обліково-аналітичне та інформаційне забезпечення операційної діяльності підприємств аграрної сфери.

Предмет дослідження – сукупність теоретичних, методичних і практичних основ щодо обліково-аналітичного та інформаційного забезпечення операційної діяльності підприємств в аграрній сфері.

Методи дослідження. Для вирішення даної проблеми у роботі використовуються різні аналітичні методи, з-поміж них: економіко-статистичний, табличний, метод порівняння, логічний, редукційний, графічний.

Практичне значення одержаних результатів. Основні напрями вдосконалення досліджуваних проблемних питань, які висвітлені у кваліфікаційній роботі, доведені до рівня теоретичних узагальнень і практичних рекомендацій, які дозволяють покращити обліково-аналітичне й інформаційне забезпечення операційної діяльності підприємств аграрної сфери, а також формування програми маркетингової діяльності підприємств.

Особистий внесок здобувача. Кваліфікаційна робота є самостійно виконаною науковою працею. Представлені у дослідженні напрями покращення та пропозиції розроблені автором особисто.

Апробація результатів роботи. Полягає у тому, що нові підходи, методичні та практичні рекомендації, розроблені в роботі, можуть бути корисними у практичній діяльності підприємств аграрної сфери.

Публікації. Результати кваліфікаційної роботи представлено під час наукових заходів.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота викладена на 82 сторінках, містить анотацію, вступ, три розділи, список використаних джерел, додатки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ТА ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОЇ СФЕРИ

1.1 Організація аналітичної роботи на підприємстві

Сучасне господарювання підприємства та функціонування його системи управління неможливе без оперативної, достовірної, релевантної інформації та її аналітичної оцінки. Аналітика є універсальним способом опрацювання широкого спектра інформації та створення інтелектуального «продукту», який сприяє позитивній динаміці змін соціально-економічних процесів шляхом впровадження аналітичних напрацювань при здійсненні правового регулювання, плануванні роботи та прийнятті управлінських рішень. Відтак, аналітична діяльність є сукупністю дій на основі концепцій, методів, засобів, нормативно-методичних матеріалів для збору, накопичення, обробки та аналізу даних з метою обґрунтування та прийняття ефективних управлінських рішень [1,30].

Аналітична діяльність виконує такі функції:

- управлінську – забезпечує інформацією усі етапи управлінської діяльності: підготовку, прийняття управлінських рішень, контроль за їх виконанням;
- діагностичну - спрямована на отримання об'єктивної картини ситуації, що склалася, її діагностики;
- застерігаючу – виявляє проблеми, небезпеки, конфлікти, дозволяє їх уникнути;
- пізнавально-ментальну – сприяє зміні розуміння сутності явищ, зміні сприйнятті інформації управлінцями [33].

Вирішення завдань економічного аналізу потребує чіткої організації проведення аналітичної роботи. Під організацією розуміють створення

злагодженої постійної системи для здійснення виробничої діяльності або досягнення певної кінцевої мети. З одного боку – як організацію аналітичної служби та забезпечення проведення аналізу. З другого – як організацію аналітичних робіт, що безпосередньо здійснюються при проведенні аналізу [1, С. 5-9].

Організація аналітичної роботи на підприємстві є системою раціональних координованих дій, спрямованих на комплексне вивчення діяльності підприємства і його окремих структурних підрозділів [5].

Суть раціональної організації аналітичної роботи на підприємстві, полягає в тому, щоб правильно налаштувати механізм відбору вхідної інформації для проведення аналітичних процедур, її групування і трансформації й отримання вихідних аналітичних даних з метою своєчасного і повного забезпечення ними управлінського персоналу, інвесторів, працівників комерційних банків та інших користувачів такої інформації [5].

Завданнями аналітичної роботи на підприємстві є сукупність процесів, явищ та тенденцій, які підлягають оцінці. Спираючись на сформульовані положення сутності аналітики, аналітичної діяльності можна дати класифікацію її основних різновидів.

Успішне вирішення завдань економічного аналізу потребує чіткої організації проведення аналітичної роботи. Доцільно виділяти три основних етапи аналітичної роботи: підготовчий, основний (аналітичний), підсумковий (заключний). При такій структуризації етапи аналітичної роботи співпадають з етапами технології аналітичного процесу та відображають причинно-наслідкову взаємозалежність між ними [5].

Проведення аналізу теж можна поділити на три етапи, які взаємопов'язані з етапами технології аналітичного процесу: підготовчий, основний, підсумковий [5].

На першому – підготовчому – етапі складають програму аналізу; уточнюють об'єкти, мету і завдання; визначають виконавців та розподіляють

між ними функції; вибирають методика аналізу (конкретні методи (способи, прийоми) дослідження; систему аналітичних та синтетичних показників; фактори, які впливають на зміну показників; порядок формування висновків за результатами аналізу); визначають джерела інформації та вирішують інші питання щодо організації та забезпечення проведення аналізу [29,5].

На другому – основному – етапі безпосередньо проводиться аналітична робота, в процесі якої реалізовується методика аналізу. Він включає в себе систематизацію отриманої інформації, перевірку достовірності даних, аналітичне опрацювання та створення додаткової аналітичної інформації, вивчення напрямків та причини відхилень. На даному етапі також відбувається ознайомлення з показниками роботи підприємства, складаються аналітичні таблиці, проводяться розрахунки основних показників, розраховується вплив факторів і розкриваються причинно-наслідкові взаємозв'язки та взаємозалежності між ними тощо [29,5].

Третій – підсумковий – етап – це систематизація та узагальнення результатів аналізу [29,5].

Визначені етапи аналітичної роботи є досить умовними. Перехід від попереднього етапу до наступного відбувається дуже еластично. Процедури першого етапу можуть повторюватись або уточнюватись на другому та третьому. Для забезпечення проведення аналізу діяльності підприємство самостійно обирає форми його організації. На сьогоднішній день існують дві форми організації аналізу: централізована і децентралізована. При централізованій організаційній формі передбачається утворення спеціалізованого відділу (служби, підрозділу) економічного аналізу. Така організаційна форма допомагає забезпечити єдність методологічного забезпечення аналізу та чіткий розподіл роботи аналітиків. Але, разом з тим, зумовлює відірваність аналітичного процесу від загального процесу управління. У децентралізованій формі весь комплекс аналітичних робіт розподіляють по загальній структурі управління. Тобто, кожен відділ

(служба, підрозділ) здійснює певний комплекс аналітичних робіт відповідно до свого призначання на підприємстві. Організація економічного аналізу за даною формою об'єднує аналітичний процес з процесом управління та виступає його окремим етапом [29,5].

За сучасних умов при організації та проведенні економічного аналізу на підприємствах доцільно застосовувати децентралізовану форму організації економічного аналізу. Оскільки, це дозволить враховувати всі особливості сільськогосподарського виробництва, які пов'язані з його сезонністю та багатогалузевістю та швидше реагувати на зміни у зовнішньому та внутрішньому середовищі підприємства [1, С. 5-9].

В контексті розгляду даної проблематики варто дослідити питання методології економічного аналізу як системного, комплексного вивчення, оцінки та узагальнення [13].

Крім аналітичного методу, застосовують й інші методи та технічні прийоми економічного аналізу, наприклад, метод деталізації, порівняння, моделювання, елімінування, ланцюгові підстановки та балансовий метод, спосіб відносних різниць, статистичні та економіко-математичні методи [19, 13].

Порівняння – це метод, за допомогою якого предмет (явище), що вивчається характеризується через співвідношення, вимірювання, зіставлення з іншими якісними предметами (явищами) [19, 13].

За допомогою моделей досліджують сутність предметів і явищ найбільш простим, а подекуди і найбільш дешевим способом [19, 13].

Основні обмеження в аналітичній роботі полягають у наступному: відсутність стандартизованих методик розрахунку показників діяльності підприємства; низька якість аналітичної роботи та неадекватна постановка завдань суб'єктами її організації; можливість викривлення інформації, що надається для цілей аналізу за рахунок ручної її передачі і неврахування інформації про зовнішнє конкурентне середовище; неврахуванням при

здійсненні економічного аналізу інформації про нові об'єкти, не застосуванням різних видів економічного аналізу, а обмеженням лише оцінкою фінансового стану; неякісне методичне забезпеченням проведення економічного аналізу через не розроблення документу, який регламентує аналітичний процес й відсутність осіб, які відповідають за його організацію і проведення; не налагодження взаємозв'язку системи внутрішньої управлінської звітності із аналітичною системою підприємства [50].

Отже, найбільш перспективними напрямками аналітичної роботи на підприємстві є: глибоке вивчення потреб ринку, вимог споживачів щодо конкурентоспроможності продукції; визначення пріоритетних напрямів зовнішньоекономічної діяльності; застосування комп'ютерних технологій в аналітичній роботі; розробка стандартизованих форм та форматів внутрішньої управлінської звітності, її адаптація до потреб менеджерів підприємств; розвиток стратегічного аналізу розроблення методичного забезпечення таких аналітичних досліджень: оцінка реінжинірингових процесів основної діяльності підприємства; аналіз ефективності інновацій та інвестицій; оцінка взаємозв'язку конкурентоспроможності продукції та підприємства в цілому; аналіз соціального розвитку підприємства; маркетинговий аналіз, комплексний аналіз ефективності та повноти використання ресурсного потенціалу підприємства [50].

Проведення аналітичної роботи на підприємстві є важливою передумовою обґрунтування та прийняття рішень на різних рівнях управління.

1.2. Інформаційне забезпечення діяльності підприємства

Результативність діяльності підприємства залежить від системи управління, досконалість якої визначається багатьма чинниками, серед яких

можна назвати відповідність умовам діяльності, рівню координованості системи управління. Визначені чинники мають особливе значення, адже середовище діяльності підприємства має певну динаміку змін ринкової ситуації, яка збільшує рівень невизначеності зовнішнього середовища, та безпосередньо враховують рівень інформаційного забезпечення впливу зовнішнього середовища на діяльність підприємства. Умови невизначеності та значної динамічності навколишнього середовища вимагають від підприємств впровадження механізмів інформаційного забезпечення в системах управління, які б забезпечували значну гнучкість, відкритість до зовнішнього середовища, здатність своєчасного вдосконалення. Основним напрямом удосконалення управління діяльності підприємства є формування ефективної системи інформаційного забезпечення [1, С. 5-9].

Підприємства можуть ефективно функціонувати, якщо вони дотримуються однієї важливої умови - постійне отримання, оновлення й аналіз достовірної та оперативної інформації. Інформаційне забезпечення є «наріжним каменем» не тільки в процесі управління продуктивністю підприємства, але й на всіх інших етапах його економіко-господарської діяльності [1, С. 5-9].

У загальному розумінні інформаційне забезпечення – це система показників і засобів їх опису (класифікатори й коди, економічна документація та відповідним чином організована інформаційна база) [5].

З точки зору системного підходу інформаційне забезпечення – це динамічна система даних і способи їх обробки, які дають змогу вивчити реальний стан керованого об'єкта, виділити чинники, що його визначають, а також виявити можливості здійснення необхідних управлінських дій [5].

Категорія інформаційного забезпечення повинна розглядатись у тісній взаємодії з іншими забезпечуючими ресурсами систем управління, а також про те, що інформаційне забезпечення управління – це зв'язок інформації із системами управління і процесом управління загалом [29].

О. Корнеєв розглядає таке поняття, як система інформаційного забезпечення підприємницької діяльності, і визначає його як сукупність взаємопов'язаних інформаційних систем, що опосередковують на міжсуб'єктному рівні відносини щодо організації та здійснення підприємництва, метою створення якої є забезпечення повної і достовірної інформації для ефективного здійснення підприємницької діяльності [24].

Слід відзначити, що інформаційне забезпечення діяльності підприємства великою мірою може бути представлене системою, яка охоплює абсолютну більшість базових інформаційних потреб вітчизняних підприємств і здатна забезпечувати стратегічний процес підприємства. Інформаційне забезпечення управління – це сукупність реалізованих рішень щодо обсягів інформації, її якісного та кількісного складу, розміщення і форм організації. При цьому метою інформаційного забезпечення управління є своєчасне надання необхідної і достатньої інформації для прийняття управлінських рішень, що забезпечують ефективну діяльність як підприємства в цілому, так і його структурних підрозділів [25].

Під інформаційним забезпеченням діяльності підприємства розуміється сукупність форм, методів та інструментів управління інформаційними ресурсами, необхідних і придатних для реалізації аналітичних і управлінських процедур, що забезпечують стабільне функціонування підприємства, його стійкий перспективний розвиток [25].

Інформаційне забезпечення діяльності підприємства і системи його управління пов'язана із виявленням і оцінкою властивостей і характеристик чинників, виступаючих основою подальшої оцінки і аналізу інформаційних інновацій. Основне призначення інформаційного забезпечення управління полягає у створенні такої організації і такого механізму подання інформації, які б відповідали будь-яким вимогам користувачів, а також умовам автоматизованих технологій [26].

Структура системи інформаційного забезпечення суб'єктів економічної діяльності визначається виконанням вищезазначених функцій у різних сегментах економіки. На мікрорівні вирішальними факторами мотивації формування інформаційної системи управління підприємством є прагнення досягти вищого рівня прибутковості, зменшити витрати, здійснити інновації [26].

На макрорівні інформаційне забезпечення необхідне не стільки для безпосереднього управління підприємством, скільки для встановлення загальних правил функціонування суб'єктів господарювання та створення конкурентного середовища. На макрорівні ефективність, окрім суто економічних критеріїв, доповнюється іншими, які вже визначають соціально-економічний розвиток суспільства. Це насамперед критерії національної та екологічної безпеки. Вплив інформації проявляється у підвищенні загальної ефективності суспільного виробництва, розвитку нових галузей, змінах у структурі зайнятості населення [26].

Розглядаючи показники інформаційного забезпечення в аспекті управління продуктивністю підприємства можна вирішити наступні питання: визначати продуктивність підприємства, динамічні зміни за відповідними показниками; вдосконалювати процеси управління продуктивністю підприємств; стимулювати процеси за рахунок поточного обліку показників; забезпечувати оперативний доступ до чинної нормативно-правової бази; контролювати процеси за рахунок поточного обліку показників, які надають необхідну інформацію у випадку виникнення розбіжностей у фактичних і планових результатах. Важливими є поділ всієї сукупності показників діяльності за видами та галузями, за рахунок чого вдається організувати належним чином інформаційне забезпечення підприємства та формалізувати застосовувані інформаційні одиниці [24, 26].

Показники можуть виступати у якостях: абсолютних величин, відносних величин, розрахункових чисел, індексів величин. Всі

зазначені види показників використовують в залежності від конкретно визначених управлінських цілей. Організуючи інформаційне забезпечення підприємства обов'язковою умовою має стати можливість динамічної зміни вигляду показників діяльності в залежності від галузі, специфіки діяльності підприємства компонентів бізнес-процесів та рівня застосування [26].

Під інформаційними ресурсами вчені розуміють сукупність елементів, задіяних в процесі отримання, обробки, зберігання і передачі суспільно значущій інформації» [24].

Необхідність удосконалення державного регулювання процесу інформаційного забезпечення підприємництва зумовлена низкою факторів. По-перше, ринкові механізми стають дедалі визначальнішими для поширення інформації. При цьому вони можуть породжувати й певні негативні моменти, зокрема викривлення інформації. По-друге, враховуючи те що поширення інформації також відбувається спонтанно і фрагментарно, існує об'єктивна необхідність формування в суспільстві єдиних інформаційних мереж у межах розвитку загальнонаціональної інфраструктури підприємництва. По-третє, важливою проблемою для будь-якої держави, й України в тому числі, є ефективне перебування в глобальному інформаційному просторі, для чого необхідні комплексні зусилля щодо розвитку технічних можливостей інформаційної інфраструктури, забезпечення доступності інформації для всіх громадян і суб'єктів господарської діяльності, сприяння розвитку бізнесу в інформаційній сфері. По-четверте, мають працювати механізми обмеження доступу і захисту інформації, яка становить державну або комерційну таємницю, стосується приватного життя людей, а також захист юридичних прав на інформацію, що є інтелектуальною власністю. По-п'яте, наявність на ринку інформаційної асиметрії потребує коригування дій [41].

На державному рівні доцільно реалізувати наступні заходи щодо створення системи інформаційного забезпечення підприємницької

діяльності: удосконалення адміністративних процедур, спрямованих на гарантування необхідного рівня якості: стандартизації, реєстрації, сертифікації, ліцензування тощо; створення державних інститутів інформаційної інфраструктури (організація системи урядової, науково-технічної інформації) та відповідно порядку акумулювання різноманітних даних і доступу до них; сприяння діяльності приватних суб'єктів інформаційного забезпечення шляхом інвестування, податкових пільг, регулювання тарифів природних монополістів, сприяння притоку іноземних та вітчизняних приватних інвестицій тощо. Зростання масштабів й ускладнення структури підприємництва зумовлюють потребу формування єдиної загально-національної інформаційної системи, яка б забезпечувала необхідні зв'язки між її суб'єктами. Налагодження таких зв'язків, чіткість, прозорість, доступність і достовірність будь-якої інформації є сьогодні важливими умовами для ефективної підприємницької діяльності [41].

Інформаційне забезпечення – це, насамперед, динамічний процес, за допомогою якого інформація циркулює в системі управління. Основою цього процесу є інформаційні потоки, які складають цю систему. Базовими етапами циркуляції інформаційних потоків в управлінні підприємствами слід визначити такі основні етапи: підготовчий; обчислювальний; споживання [31, 3].

Завданням інформаційної діяльності підприємства є отримання, систематизація та використання максимально достовірної, точної інформації про стан зовнішнього середовища. Ця інформація повинна, передусім, стосуватися споживачів, конкурентів і змін у ринковому середовищі, коливань макроекономічних параметрів функціонування ринку та змін законодавства. Оскільки позитивні та негативні очікування споживачів та конкурентів по-різному впливають на діяльність окремого підприємства [3, 31].

Інформаційне забезпечення виступає базовою основою аналітичної та облікової роботи. Саме тому до інформаційної основи діяльності є певні вимоги, у першу чергу, щодо її достовірності. Саме тому загальною метою логістичного управління є реалізація й узгодження економічних інтересів безпосередніх і опосередкованих учасників усіх бізнес-процесів. Вагомою складовою в реалізації цілей або завдань логістики є упередження найефективнішого використання ресурсів. Загальна мета діяльності кожного підприємства конкретизується у підцілях, які визначаються потребами оптимізації і раціоналізації підприємницької діяльності, розвитком інфраструктури логістичної системи з урахуванням чинного законодавства з метою створення відповідної матеріально-технічної бази і товарного обміну, активного використання інформаційних технологій. Тобто, інфраструктурно логістична діяльність пов'язана із процесом технічного переоснащення.

Доведено, що управління господарськими процесами здійснюється за допомогою методів планування та управління виробничими та економічними системами. Ці методи продовжують застосовуватися і при логістичному підході до управління матеріальними потоками. Проте перехід від ізольованої розробки значною мірою самостійних систем до інтегрованих логістичних систем вимагає розширення методологічної бази управління матеріальними потоками. Визначено, що до основних методів оцінки у галузі логістики відносять: методи системного аналізу; методи теорії дослідження операцій; кібернетичний підхід; прогностику [16].

1.3 Організація облікової роботи на підприємстві

Організація бухгалтерського обліку є науково-обґрунтованою сукупністю умов, за яких найбільш економно і раціонально здійснюється збір, обробка і зберігання бухгалтерської інформації з метою оперативного

контролю за правильним використанням майна підприємства та надання користувачам неупередженої фінансової звітності [28].

Етапи організації бухгалтерського обліку:

- Методичний: передбачає вибір способів та прийомів, що є основою для таких методів обліку як документування, синтетичні та аналітичні рахунки, подвійний запис, бухгалтерський баланс і звітність, інвентаризація, оцінка майна та зобов'язань, калькулювання. Саме на даному етапі проводиться вибір застосування конкретних елементів методу бухгалтерського обліку, що також відповідає першому рівню системи бухгалтерського обліку.

- технічний: вибір форми обліку, яка найбільш повно характеризуватиме та відповідатиме розміру підприємства та його галузі. Він полягає у виборі способу обробки облікових даних, розробці, переліку і форм облікових реєстрів, встановленні порядку здійснення записів в реєстрах і переносу даних в форми звітності.

- організаційний: забезпечує організацію процесу управління в бухгалтерії, тобто організацію роботи облікового апарату (на відміну від перших двох, які забезпечують організацію ведення облікових записів). На даному етапі здійснюється налагодження системи адміністративного управління в бухгалтерії.

Професор С. Свірко, у свою чергу, виділяє первинний, поточний та підсумковий етапи [60].

Метою організації бухгалтерського обліку є ефективне виконання обліком інформаційних і контрольних функцій. Для досягнення мети перед організацією бухгалтерського обліку поставлені наступні завдання: забезпечити методологічно правильне відображення активів підприємства, власного капіталу, зобов'язань, господарських операцій і фінансових результатів діяльності підприємства на бухгалтерських рахунках; упорядкувати обліковий процес, додати йому планомірний і

цілеспрямований характер; забезпечити ефективність обліку на основі раціонального документообороту, комп'ютеризації, впровадження прогресивних форм і методів обліку [60].

В процесі вирішення окремих питань щодо організації бухгалтерського обліку слід враховувати фактори, що на неї впливають, які охоплюють, перш за все, особливості функціонування кожного конкретного суб'єкта господарювання [60].

У цілому на організацію обліку впливають як об'єктивні, так і суб'єктивні чинники. До перших належать: рівень розвитку ринкової економіки та ступінь демократизації суспільства, поширення процесу інтеграції економіки країни у світовій економічний простір та вимоги міжнародних інституцій щодо стандартизації та гармонізації обліку; а до других – форма власності та організаційно-правова форма господарювання; вид економічної діяльності чи галузеве підпорядкування, що зумовлює особливості та умови облікової роботи; система оподаткування; параметри підприємства за обсягами діяльності, номенклатурою продукції, чисельністю працюючих; організаційно-технічні умови діяльності, особливості технології та організаційно структури підприємства; матеріально-технічне забезпечення обліково-аналітичної роботи підприємства та рівень забезпеченості кваліфікованими обліковими працівниками; умови організації та стимулювання праці; інформаційні потреби керівництва підприємства для обґрунтування управлінських рішень тощо. Адаптування бухгалтерського обліку до специфіки підприємницької діяльності дозволяє одержати більш об'єктивну, змістовну інформацію, чим сприяє зростанню ефективності обліку як функції управління [74].

В системі бухгалтерського обліку є п'ять основних передумов раціональної організації обліку:

– вивчення структури, особливостей технології й організації виробництва та встановлення облікових взаємовідносин бухгалтерської

служби з оперативно відокремленими підрозділами підприємства;

– вивчення законодавчих і нормативних актів за якими повинен здійснюватися бухгалтерський облік на підприємствах та складатися фінансова звітність;

– вивчення характеру і обсягу необхідної інформації для внутрішніх та зовнішніх споживачів;

– правильна розстановка кадрів на окремих ділянках, де виконуються облікові роботи, а саме встановлення такої структури апарату бухгалтерії, яка найбільше відповідає конкретним умовам підприємства;

- планування облікових робіт та їх удосконалення, а саме планування організації бухгалтерського обліку, де визначається зміст, послідовність, строки виконання облікових робіт, порядок одержання інформації, складання і подання звітності тощо [74].

Принципи ведення бухгалтерського обліку є загальноприйнятими, запозиченими з міжнародних стандартів фінансової звітності та визначені в Законі України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні». Безумовно, ці принципи впливають й на організацію обліку, оскільки облік на підприємстві повинен бути побудований таким чином, щоб облікова і звітна інформація відповідали встановленим принципам: обачність, повне висвітлення, автономність, послідовність, безперервність, нарахування та відповідність доходів і витрат, превалювання сутності над формою, історична (фактична) собівартість, єдиний грошовий вимірник, періодичність [32].

До основних принципів організації бухгалтерського обліку відносяться цілісність, всебічність, динамічність, пропорційність, адаптивність. Найбільш узагальнюючим принципом організації обліку є принцип цілісності. Відповідно до нього облік необхідно вести як єдине явище з урахуванням всіх об'єктів організації і всіх складових виробництва з моменту придбання

запасів, виробництва, збереження готової продукції, реалізації і до моменту одержання прибутку (збитку) [32].

Згідно з принципом всебічності, при побудові обліку необхідно врахувати всі внутрішні зв'язки і відносини, що існують в кожній господарській системі. Результати діяльності підприємства залежать від підсумків кожного структурного підрозділу, тому, підприємницьку структуру слід розглядати як єдиний цілий організм. У процесі організації обліку необхідно організовувати облік не лише у цілому по підприємству, але й у розрізі кожного структурного підрозділу, виду діяльності, виду продукції тощо. Детально продумана система аналітичного обліку забезпечить інформаційні потреби апарату управління на усіх його ієрархічних рівнях, чим підвищить якість управлінських рішень. Обліковий процес включає контроль і аналіз діяльності підприємства. Тому необхідно в обліковому процесі розподілити роботу однаково, між усіма трьома складовими – це і передбачає принцип пропорційності [63].

Бухгалтерський облік є обов'язковим видом обліку кожного підприємства. Він є основою для формування показників фінансової, податкової, статистичної й інших видів звітності, що використовують грошовий вимірник [63].

Одним з важливих питань організації бухгалтерського обліку на підприємстві є формування його облікової політики. Облікова політика це система правил, методів, форм, принципів, процедур організації і побудови бухгалтерського обліку. Основною метою облікової політики є забезпечення достовірною інформацією про фінансовий стан підприємства, результати його діяльності користувачів звітності, на основі якої будуть прийматись рішення. Ефективною вважають організацію обліку, що дає можливість отримати інформацію для успішного виконання поставлених адміністративних завдань при найменших затратах засобів і праці [57].

Сьогодні питання дотримання принципів національних стандартів бухгалтерського обліку для вітчизняного суб'єкта господарювання важливі такою мірою, як і дотримання вимог податкового законодавства. Розмаїття законодавчої бази системи оподаткування, динаміка її змін зумовлюють введення аналітичних субрахунків для реєстрації операцій за податковими вимогами (тимчасові та постійні різниці, податковий кредит тощо). Встановлення облікових взаємин бухгалтерії з оперативно відокремленими підрозділами підприємства. Бухгалтерія як складова частина управлінського апарату тісно взаємопов'язана з усіма виробничими підрозділами і службами підприємства. Вона одержує від них потрібну для обліку і контролю документацію і, своєю чергою, забезпечує їх економічною інформацією про результати їхньої роботи [67].

Організацію облікової роботи на підприємстві вітчизняні науковці та практики розглядають за трьома взаємопов'язаними складовими: методичною, технічною, організаційною. На методичному етапі здійснюється вибір системи способів та прийомів, покладених в основу організації бухгалтерського обліку. Приватне підприємство може вести облік на засадах, передбачених для фермерських господарств або для сільськогосподарських товариств чи малих підприємств за скороченим або повним планом рахунків. Як правило, ці підприємства звітують за спеціальними формами, затвердженими органами статистики [64].

На вибір облікової політики підприємства впливають такі чинники: галузеві особливості або вид діяльності; організаційно-правова форма (ВАТ, приватне підприємство тощо); обсяги виробництва (кількість працюючих); рівень кваліфікації облікового апарату та забезпеченість його комп'ютерною технікою; взаємовідносини з податковою системою (які податки сплачує підприємство); стратегія фінансово-господарської діяльності підприємства [28].

До основних чинників, які впливають на вибір форми організації обліку на малих підприємствах, можна віднести: форму організаційної структури управління; параметри (складові елементи) підсистеми фінансового обліку; параметри (складові елементи) підсистеми управлінського обліку; систему оподаткування суб'єкта підприємства (загальну чи спрощену); стадії життєвого циклу підприємства [3].

Упродовж останніх років відбулися суттєві зміни в системі бухгалтерського обліку в Україні щодо її гармонізації з міжнародними стандартами. Проте застосування міжнародних стандартів фінансової звітності не є метою реформування бухгалтерського обліку, а, скоріше, інструментом забезпечення потреб користувачів у якісній інформації, що дає правдиву картину фінансового стану й результатів діяльності суб'єкта господарювання [3].

Впровадження в Україні міжнародних стандартів бухгалтерського обліку дає змогу отримати сприятливе економічне середовище насамперед для інвесторів, менеджерів, керівників компаній [28].

Раціональна організація бухгалтерського обліку розпочинається з формування облікової політики суб'єкта господарювання. Від уміло сформованої облікової політики багато в чому залежить ефективність управління господарською діяльністю підприємства та стратегія його розвитку на тривалу перспективу [28].

Організація бухгалтерського обліку на підприємствах матиме істотний вплив на достовірність показників звітності, податкових розрахунків та аналізу критеріїв результативності діяльності підприємств та організацій. Тому керівництво підприємства повинно вести цілеспрямовану діяльність зі створення, постійного упорядкування й удосконалювання системи бухгалтерського обліку з метою забезпечення інформацією внутрішніх і зовнішніх користувачів [28].

Обліковий процес має тісний зв'язок із забезпеченнями інформацією, її достовірністю. Саме тому важливою складовою облікового процесу на підприємстві є координація діяльності усіх підрозділів з метою збору, обробки та узагальнення інформації для облікових процесів.

Основні програмні продукти у веденні обліку:

- «1С: Бухгалтерія»;
- «Парус», «Акцент»;
- «MASTER: Бухгалтерія»;
- «SAP»;
- «1С-ПРО» та інші.

Найбільш популярними серед них є програми російського походження «1С: Бухгалтерія для України» та «Парус», які впродовж тривалого часу використовуються на підприємствах і в організаціях, а також передбачають конфігурації для широкого спектру видів діяльності.

Автоматизація облікових процесів є суттєвою перевагою та забезпечує швидкість обробки інформації для потреб управління.

До функцій аналітиків сучасних великих компаній входять вивчення і забезпечення таких напрямів і складових діяльності: організаційно-правова структура компанії; організація стратегічного та оперативного планування; формування системи управління та контролю; техніко-економічні дослідження; контроль-методична; інформаційно-аналітичне забезпечення керівництва та інших підрозділів компанії [24]. Аналітична служба не відрізняється від інших підрозділів. У великих корпораціях її діяльність - це майже технологічна функція. Продукцією експертно-аналітичної служби є плани, концепції, оперативні зведення, аналітичні записки, бізнес-плани, проекти наказів, інструкцій і договорів.

Однак, в компетенцію служби входить не тільки перелічені розробки, а й техніко-економічний аналіз з оцінкою стану функціонування компанії, її стратегічні програми. Цей аналіз потребує наявності математичних,

інженерних, технологічних, юридичних та інших знань. При організації аналітичної роботи та підвищення її ефективності важливу роль відіграє етап планування аналітичної роботи. Планування є однією з найважливіших умов ефективного аналітичного дослідження. Планування аналітичної роботи – це розробка та корегування плану, що включають передбачення, обґрунтування, конкретизацію та описання діяльності аналітичної служби на найближчу та віддалену перспективу [25].

Виявлено, що планування (прогнозування) аналітичної роботи здійснюється у три етапи: складання комплексного плану організації; проведення аналітичної роботи на суб'єктах господарювання; складання планів для різних тематичних аналізів, передбачених комплексним планом. Незважаючи на те, що в обох випадках основні елементи плану (мета, об'єкти, терміни, виконавці, програма, інформаційне і технічне забезпечення аналізу) однакові, змістова наповненість їх значно відрізняється.

На першому етапі здійснюється планування постійно діючої розгалуженої системи комплексного аналізу. Другий етап – це власне аналітичний етап роботи, який передбачає збирання і перевірку достовірності використаної в аналізі інформації, а також систематизацію накопичених матеріалів; обробку отриманих даних і заповнення аналітичних таблиць. На даному етапі досліджують напрями і причини відхилення фактичних показників від планових, визначають вплив чинників на зміни показників діяльності, та напрями формування резервів спрямованих на збільшення на збільшення ефективності виробництва. На третьому (підсумковому) етапі детальніше вивчають і узагальнюють (здійснюють групування, підрахунок) резерви виробництва, визначають шляхи щодо їх реалізації, доводять до відома зацікавлених осіб результати аналізу, відображені у наказах. Обов'язковим елементом даного етапу є систематичний контроль за виконанням рішень, прийнятих за результатами аналізу [26].

План аналітичної роботи повинен враховувати працю людей і рух ресурсів (матеріальних, фінансових). Він має силу наказу для вказаних у ньому осіб і структурних одиниць. У плані максимально чітко і детально вказуються:

- мета аналітичної служби, її структурних підрозділів та окремих працівників щодо аналітичного дослідження на плановий період;
- засоби досягнення мети;
- методи і строки узгодження засобів і мети;
- етапи і строки проведення аналітичної роботи;
- виконавці плану за строками і видами робіт;
- методи, етапи і засоби контролю виконання плану [25].

Визначено, що чим ретельніше розроблено усі розділи плану, тим легше його виконати, менше потрібно ресурсів, кращою є якість аналізу, результативнішим є процес планування (прогнозування). Багато втрат часу і ресурсів виникає через не відпрацьованість, незбалансованість плану, а також недисциплінованість його виконавців. Після складання плану проведення аналізу, розробляється система відповідних показників, доводиться методика їх розрахунку, створюються макети аналітичних таблиць і графіків, визначаються джерела даних. Результати економічного аналізу повинні задовольняти потреби користувачів і відповідати певним вимогам, які впливають із принципів організації і планування економічної роботи, аналізу, документообігу, менеджменту підприємства. Глибина і результативність економічного аналізу залежить від обсягу, своєчасності та якості використовуваної інформації.

Інформація — це впорядковані повідомлення про кількісний та якісний стан речей та явищ, сукупність даних і знань про них. Інформація може бути виражена за допомогою цифр, букв та інших символів. У економіці вона відображає процеси і явища господарської діяльності людей, закономірності функціонування ринку і його складових елементів [27].

Щоб належним чином функціонувати в умовах ринкової економіки, необхідно отримувати адекватну інформацію до і після прийняття управлінського рішення. Для цього необхідно виділити основні аспекти формування системи інформаційного забезпечення економічного аналізу. По-перше, для того, щоб бути ефективним, інформаційне забезпечення повинно носити системний, а не випадковий або незв'язний характер. По-друге, формування блоку інформаційного забезпечення повинно включати в себе сукупність дій і процесів, таких, як збір, обробка та аналіз даних. По-третє, дані для оцінки можуть надходити із різних джерел, і перш за все від самого підприємства, постачальників, покупців, підприємств-конкурентів, статистичних і податкових органів, аналітичних та інформаційних бюро [28].

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОЇ СФЕРИ

2.1 Аналіз діяльності ТОВ «МИНЕРАЛ-ТРЕЙД» м. Миколаїв

Аналіз діяльності підприємства включає оцінку доходної та витратної складової. Визначення чинників впливу напрямів розвитку. Розвиток підприємства має бути прогнозованим і керованим. Персонал має знати, до яких цілей прагне підприємство, якими шляхами може відбутися досягнення встановлених цілей, які завдання в загальній системі має виконувати підприємство і конкретний працівник. Рівень розвитку суспільного поділу праці та пов'язане з ним ускладнення організаційних, технологічних і економічних зв'язків всередині підприємства зумовлюють його розвиток, що відрізняється специфічним змістом і об'єктом.

ТОВ «Минерал-Трейд» м. Миколаїв, зареєстроване 11.08.2008 року. Вид економічної основної діяльності товариства з обмеженою відповідальністю (КВЕД 46.75) полягає в оптовій торгівлі хімічними продуктами. Товариство з обмеженою відповідальністю за формою власністю не державна має розмір статутного капіталу 200 000,00 грн.

Підприємство має нестабільну тенденцію доходу (виручки) від реалізації продукції й зниження її у 2020 році порівняно з попередніми роками, а саме з 2018 р. — на 3,3% та з 2019 на 9,2%, що свідчить про можливе зростання ризику щодо зменшення фінансових результатів діяльності ТОВ «Минерал-Трейд».

Також відмічено зниження середньорічної вартості активів у 2020 році на 4,2% та на 5%, а також зменшується у 2020 році порівняно з 2018 роком чисельність працівників на 1 особу, а саме на 75%. У 2020 році порівняно з 2019 чисельність залишається незмінною.

Таблиця 2.1 Дохід (виручка), активи та чисельність персоналу ТОВ «Минерал-Трейд» м. Миколаїв

Показники	Роки			2020 р. у % до	
	2018	2019	2020	2018 р.	2019 р.
Дохід (виручка) від реалізації продукції, тис. грн.	45346,8	48335,8	43868,9	96,7	90,8
Середньорічна вартість активів, тис. грн. (баланс код. 1010 на початок року + на кінець) :2	23,8	24,0	22,8	95,8	95,0
Середньорічна чисельність працівників, осіб	4	3	3	75,0	100,0

Джерело: представлено за даними звітності підприємства

Товариство з обмеженою відповідальністю основний вид діяльності (КВЕД) якого полягає в оптовій торгівлі зерном, необробленим тютюном, насінням і кормами для тварин (46.21), а саме: оптова торгівля, торговельні поставки; сільськогосподарська продукція, продукти землеробства та плантацій, агропродукція (торгове постачання); хімічні продукти, агенти та реактиви, фармацевтичні препарати, лікарські засоби (торговельні поставки).

На рисунку 2.1 представлено дохід (виручку) від реалізації продукції підприємством.

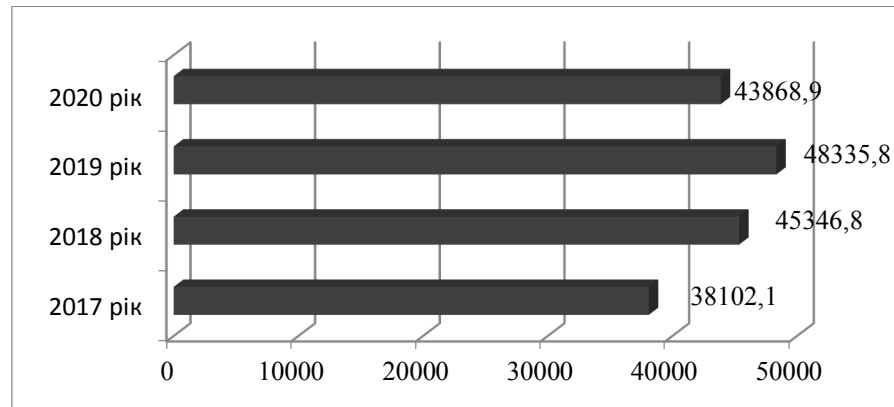

Рисунок 2.1 — Дохід (виручка) від економічної діяльності ТОВ «Мінерал-Трейд» м. Миколаєва, тис. грн

Джерело: представлено за даними звітності підприємства

Аналіз доходу (виручки) від реалізації свідчить про те, що дане підприємство у 2020 році втрачає можливість нарощування прибутку, так як відбувається зменшення фінансової вигоди. Таким чином, зазначено, що найнижчий результат був у 2017 році з позитивною тенденцією до зростання, але у 2020 році відбувається зменшення доходу від оптової торгівлі. На негативні результати можуть впливати об'єми оптової торгівлі, фронт робіт, режим роботи підприємства, кваліфікаційний рівень робітників, а також чинники які формують асортимент продукції на продаж, а саме: споживчий попит, рівень і частота оновлення асортименту, різноманітність видів продукції, рівень і співвідношення цін на продукцію. Зазначимо, що формування можливостей у збутовій діяльності залежить від соціально-економічної, демографічної складових та ціноутворення в країні. Також продукція, яка реалізовується на підприємстві повинна відповідати екологічності та безпечності у користуванні, відповідно до міжнародних вимог й правового законодавства держави. Обумовити вимоги до якості, безпечності, до екологічних норм відповідно правового аспекта повинна розглядатися насамперед у контексті відповідності кожного виду продукції встановленим вимогам, у тому числі і спеціальними стандартами. Якщо продукція не відповідає всім вимогам, які встановлені відповідно неї нормативно-правовими актами, які регулюють реалізацію та виробництво того чи іншого виду, відповідно до правового розуміння така продукція є

неякісною.

Таблиця 2.2 Результати діяльності ТОВ «Минерал-Трейд» м. Миколаєва, тис. грн

Показники	Роки			2020 р. % до	
	2018	2019	2020	2018 р.	2019 р.
Чистий (дохід) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	45346,8	48335,8	43868,9	96,7	90,8
Собівартість реалізованої продукції	41267,0	45752,4	40712,4	98,6	89,0
Чистий прибуток	2145,6	430,1	882,1	41,1	205,1

Джерело: розраховано та представлено за даними звітності підприємства

Зазначимо, що поруч із зниженням доходу від оптової торгівлі хімічними продуктами прибуток у 2020 році зростає, на що впливає зниження собівартості реалізованої продукції. Якщо розглядати питання зі сторони отримання фінансових результатів, то зниження собівартості реалізованої продукції свідчить про позитивну ситуацію для нарощування прибутку, який у 2020 році на 22,2% зростає порівняно з попереднім роком.

Продовжуючи дослідження розглянемо особливості формування фінансових результатів підприємства і його фінансовий стан.

На основі форм річної звітності проаналізуємо фінансові результати діяльності підприємства, які представлено у таблиця 2.3. При нестабільному отриманні доходу й витрат на підприємстві у 2020 році зростають прибутки від господарської діяльності, що позитивно впливає й на фінансові можливості.

Таблиця 2.3 Фінансові результати ТОВ «Минерал-Трейд» м. Миколаєва

Показники	Роки			Відхилення (+,-) 2020 року до	
	2018	2019	2020	2018 р.	2019 р.
Чистий дохід від реалізації продукції, тис грн.	45346,8	48335,8	43868,9	-1567,9	-4466,9
Собівартість реалізованої продукції,	41267,0	45752,4	40712,2	-554,8	-5040,2

тис грн.					
Чистий прибуток, тис.грн	2145,6	430,1	882,1	-1263,5	+452,0
Середньорічна сума активів, тис.грн	6511,1	7721,1	7378,5	+867,4	-342,6
Середньорічна сума власного капіталу, тис.грн	5087,3	6365,6	7021,65	+1934,35	+656,05
Коефіцієнт рентабельності продукції	1,1	1,1	1,1	0	0
Коефіцієнт рентабельності активів	0,33	0,06	0,12	-0,21	+0,06
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	0,42	0,07	0,13	-0,29	+0,06

Джерело: розраховано та представлено за даними звітності підприємства

Таким чином, характеристика показників, що висвітлюють фінансові результати підприємства, дозволяє зробити висновок, що на ТОВ «Мінерал-Трейд» отримано найбільший чистий прибуток було у 2018 році - 2145,6 тис. грн, а найменший у 2019 році – 430,1 тис. грн. Зазначимо, що чистий прибуток у 2020 році має тенденцію до покращення й порівняно з 2019 роком зростає майже у 2 рази, а собівартість реалізованої продукції знижується на 11,1%. Також, позитивним є зростання середньорічних сум власного капіталу і активів підприємства. Показники ефективності використання капіталу, активів і вкладених у реалізацію коштів на ТОВ «Мінерал-Трейд» у 2019 та 2020 роках були найбільшими, що свідчить про збільшення ефективності використання власних фінансових ресурсів.

Стійкий фінансовий стан підприємства формується у процесі всієї його виробничо-господарської діяльності. Тому оцінку фінансового стану можна об'єктивно здійснити через комплексну оцінку, системи показників, що детально й усебічно характеризують господарське становище підприємства. Дослідимо показники ліквідності ТОВ «Мінерал-Трейд», які представлено у таблиці 2.4.

Таблиця 2.4 Ліквідність у ТОВ «Мінерал-Трейд», 2020 р.

Коефіцієнти	Норматив	Порядок розрахунку	На поч. року	На кін. року	Відхилення (+,-)
Абсолютної ліквідності	0,2-0,35	Ф.1р. 1160+1165 / 1695	0,38	0,17	-0,21

Швидкої ліквідності	0,7-1,0	$\Phi.1 \text{ р. } 1195 - (1100+1110) / 1695$	5,44	6,31	+0,87
Покриття	1,0-2,5	$\Phi.1 \text{ р. } 1195 / 1695$	61,11	13,20	-47,91

Джерело: розраховано та представлено за даними звітності підприємства

Проведений аналіз показників ліквідності підприємства свідчить, що у 2020 році не відповідають нормі, зокрема, абсолютної ліквідності, але на кінець року має зниження. Коефіцієнти швидкої ліквідності та покриття перевищує нормативний показник. Це свідчить, що ТОВ «Минерал-Трейд» має можливість розрахуватись з поточними зобов'язаннями й взмозі покрити свої зобов'язання в зазначений строк.

Проведено оцінку фінансової стійкості підприємства (табл. 2.5).

Таблиця 2.5 Фінансова незалежність у ТОВ «Минерал-Трейд», 2020 р.

Коефіцієнти	Норматив	Порядок розрахунку	На початок року	На кінець року	Відхилення, (+; -)
Фінансування	< 1,0	$\Phi.1 \text{ р. } (1595+1695) / 1495$	0,02	0,08	0,06
Автономії (незалежності)	> 0,5	$\Phi.1 \text{ р. } 1495 / \text{р.} 1900$	0,98	0,92	-0,06
Стійкості (стабільності)	> 1,0	$\Phi.1 \text{ р. } 1495 / (1595+1695)$	2,36	60,88	58,52

Джерело: розраховано та представлено за даними звітності підприємства

Характеристика показників фінансової незалежності свідчить, що на початок 2020 р. на кожен гривню власного капіталу підприємства припадало по 0,02 грн залученого, а на кінець періоду показник зростає до 0,08 грн. Зростання показника є не позитивним і свідчить про можливе зростання залучених ресурсів у процес діяльності. Коефіцієнт автономії свідчить про частку власних коштів до загального показника. У 2020 році даний показник відповідав нормативним вимогам, що надає підставу зробити висновок про скорочення залежності сільськогосподарського підприємства від зовнішніх

кредиторів. Коефіцієнт фінансової стійкості підприємства свідчить про достатність стійких фінансових ресурсів для здійснення процесу виробництва. Досліджуючи показники фінансування, незалежності та стабільності відмічено, що усі вони відповідають встановленим нормативним значенням, що говорить про фінансову незалежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування. Дослідивши склад майна ТОВ «Мінерал-Трейд» (табл. 2.6), зробимо висновок, що вартість активів зросла на 1379,6 тис. грн на кінець року у порівнянні з показником початку року. Відбулося це за рахунок зростання оборотних активів, у той час як необоротні активи зменшилися на 9,5 тис.грн.

Таблиця 2.6 Склад та структура майна ТОВ «Мінерал-Трейд», 2020 р.

Активи	На початок року		На кінець року		Зміна (+;-) тис. грн.
	тис. грн	% до підсумку	тис. грн	% до підсумку	
<i>I. Необоротні активи</i>					
Незавершені капітальні інвестиції	54,9	1,0	54,9	0,7	0,0
Основні засоби (залишкова вартість)	27,5	0,4	18,0	0,2	-9,5
Всього за I розділом	82,4	1,4	72,9	0,9	-9,5
<i>II. Оборотні активи</i>					
Виробничі запаси	6018,6	89,9	4175,7	51,8	-1842,9
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	26,3	0,4	-	-	-26,3
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	49,3	0,7	82,9	1,0	+33,6
Інша поточна дебіторська заборгованість	471,0	7,0	3633,4	45,0	+3162,4
Грошові кошти та їх еквіваленти	41,0	0,6	103,4	1,3	+62,4
Інші оборотні активи	0,1	0,001	-	-	-0,1
Всього за II розділом	6606,3	98,6	7995,4	99,1	+1389,1
Загальна вартість майна господарства	6688,7	100,0	8068,3	100,0	+1379,6

Джерело: побудовано та розраховано за даними звітності підприємства

Аналіз майна підприємства передбачає проведення аналізу не тільки

складу майна та його структури, а й вивчення джерел формування майна, зміни складових майна і джерел його формування (табл. 2.7).

Проаналізувавши склад та структуру джерел формування майна підприємства можемо зробити висновки, що джерела майна товариства з обмеженою відповідальністю зросли за рахунок збільшення суми власного капіталу, а саме, нерозподіленого прибутку, у той час як зобов'язання підприємства зростають. Зростання власного капіталу відбулося за рахунок зростання нерозподіленого прибутку, проте звернемо увагу, що зареєстрований статутний капітал підприємства незмінний.

**Таблиця 2.7 Склад та структура зобов'язань
ТОВ «Минерал-Трейд», 2020 р.**

Види зобов'язань	На початок року		На кінець року		Зміна (+;-) тис. грн.
	тис. грн	% до підсумку	тис. грн	% до підсумку	
<i>I. Власний капітал</i>					
Статутний капітал	200,0	3,0	200,0	2,5	0,0
Додатковий капітал	-	-	-	-	-
Резервний капітал	-	-	-	-	-
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	6380,6	95,4	7262,7	90,0	+882,1
Всього за I розділом	6580,6	98,4	7462,7	92,5	+882,1
<i>II. Довгострокові зобов'язання</i>					
II. Довгострокові зобов'язання	-	-	-	-	-
<i>III. Поточні зобов'язання</i>					
Короткострокові кредити банків	-	-	-	-	-
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	7,8	0,1	-	-	-7,8
Поточні зобов'язання за розрахунками:					
- з бюджетом;	15,6	0,2	0,2	0,003	-15,4
- зі страхування;	0,6	0,001	-	-	-0,6
- з оплати праці.	3,4	0,1	-	-	-3,4
Інші поточні зобов'язання	80,7	1,2	605,4	7,5	+524,7
Всього за III розділом	108,1	1,6	605,6	7,5	+497,5

Загальна вартість господарства зобов'язань	6688,7	100,0	8068,3	100,0	+1379,6
--	--------	-------	--------	-------	---------

Джерело: розраховано та представлено за даними звітності підприємства

Організація фінансового забезпечення діяльності підприємств аграрної сфери реалізується в таких формах, як використання власних ресурсів, використання кредитних ресурсів, бюджетне фінансування на безповоротній основі.

Отже, зроблено висновок, що на рівень прибутку здійснюють вплив чинники, переважно затратні.

**Таблиця 2.8 Ділова активності
ТОВ «Минерал-Трейд»**

Показники	2019 р.	2020 р.	Відхилення (+; -)
Вихідні дані			
1. Виручка від реалізації, тис. грн.	48335,80	43868,90	-4466,90
2. Середня сума активів, тис. грн.	7721,1	7378,50	-342,60
3. Середня сума запасів, тис. грн.	6104,05	5097,15	-1006,90
4. Середня сума оборотних коштів, тис. грн.	7642,20	7300,85	-341,35
5. Собівартість реалізованої продукції	45752,40	40712,20	-5040,20
6. Середня сума дебіторської заборгованості, тис. грн.	1382,00	2131,45	+749,45
7. Середня сума кредиторської заборгованості, тис. грн.	72,30	13,80	-58,50
8. Середня сума основних засобів, тис. грн.	24,00	22,75	-1,25
9. Середня сума власних коштів, тис. грн.	6365,55	7021,65	+656,10
10. Чистий прибуток, тис. грн.	430,10	882,10	+452,00
Розрахункові показники			
11. Коефіцієнт ділової активності	6,26	5,95	-0,31
12. Коефіцієнт оборотності мобільних коштів	6,32	6,00	-0,32
13. Коефіцієнт оборотності запасів	7,92	8,61	+0,69
14. Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	34,98	20,59	-14,39
15. Період обороту дебіторської заборгованості (360:р.14), днів.	10,29	17,48	+7,19
16. Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	632,81	2950,16	+2317,35
17. Період обороту кредиторської заборгованості	0,57	0,12	-0,45

(360: p.16), днів.			
18. Фондовіддача, грн.	2013,99	1928,30	-85,69
19. Коефіцієнт оборотності власного капіталу	7,59	6,25	-1,34
20. Коефіцієнт використання власних коштів	0,07	0,13	+0,06
21. Коефіцієнт ефективності використання фінансових ресурсів	0,06	0,12	+0,06

Джерело: розраховано та представлено за даними звітності підприємства

Фінансовий аналіз є гнучким інструментом в руках керівника, тому його висновки носять короткочасний характер внаслідок постійної зміни стану, щоб знизити вплив інфляції на фінансові результати діяльності необхідно контролювати рівень рентабельності, що закладається в розрахункову ціну [49].

Таблиця 2.9 Чинники забезпечення підвищення рентабельності ТОВ «Минерал-Трейд» м. Миколаєва

Чинники	Характеристика
Внутрішні чинники	
організаційно-управлінські чинники	розробка стратегії і тактики діяльності та розвитку підприємства, інформаційне забезпечення процесу прийняття рішення
фінансові чинники	фінансове планування діяльності підприємства, аналіз і пошук внутрішніх резервів зростання прибутку, податкове планування
кадрові чинники	підвищення кваліфікації працівників, поліпшення умов праці, організація оздоровлення і відпочинку працівників
Зовнішні чинники	
ринкові чинники	підвищення конкурентоспроможності у наданні послуг, організація ефективної реклами нових видів товарів
адміністративні чинники	оподаткування, правові акти, постанови і положення, що регламентують діяльність, організації, державне регулювання тарифів і цін
зовнішньо-економічні чинники	зміна тарифів і цін продукцію та послуги в результаті інфляції

Джерело: представлено та сформовано за власними дослідженнями

На рисунку 2.2 подано методику проведення аналізу фінансових результатів з використанням бізнес-асистенту NOMIS.

Відображаються одразу інструменти, які використалися на кожному

етапі аналізу, і результати, які будуть отримані після цього [49].

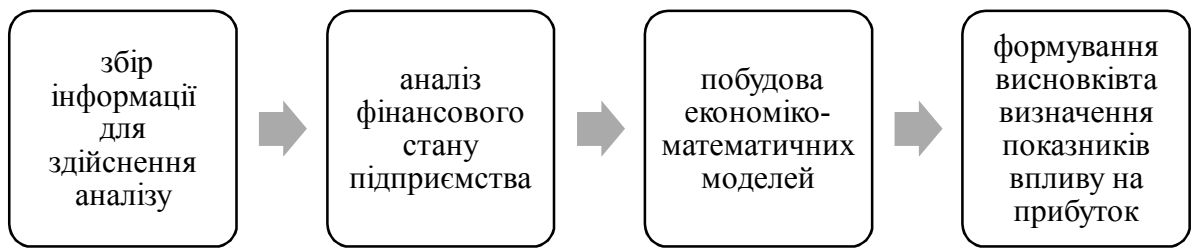

Рисунок 2.2 — Етапи методики здійснення аналізу фінансових результатів діяльності ТОВ «Мінерал-Трейд»

Джерело: представлено та сформовано на основі опрацьованих джерел

За даними з податкових реєстрів України контрагент товариство з обмеженою відповідальністю «Мінерал-Трейд» перебуває на обліку в органах доходів та зборів, також зафіксовано що по реєстру «Дізнайся більше про свого бізнес-партнера» на 20.12.2021 не має податкового боргу, Дійсне свідоцтво ПДВ в реєстрі платників ПДВ і відсутня реєстрація в Реєстрі неприбуткових установ та організацій [14].

Таблиця 2.10 Інформація з оподаткування діяльності у ТОВ «Мінерал-Трейд» м. Миколаєва

Показники	Роки				2020 р. у % до		
	2017	2018	2019	2020	2017 р.	2018 р.	2019 р.
Разом доходи	38102,1	45372,9	48335,8	43868,9	115,1	96,7	90,8
Разом витрати	36912,3	42756,3	47811,3	42793,1	115,9	100,1	89,5
Фінансовий результат до оподаткування	1189,8	2616,6	524,5	1075,8	90,4	41,1	205,1
Податок на прибуток	214,2	471,0	94,4	193,7	90,4	41,1	205,2

Джерело: представлено за даними звітності підприємства

В умовах становлення сучасних ринкових відносин податки в економіці України перетворилися на одну з найсуттєвіших статей витрат підприємств, що не може не відобразитися на рівні їх підприємницької та інвестиційної діяльності. Елементами оподаткування, через які здійснюється вплив податків на фінансово-господарську діяльність підприємств є: об'єкт оподаткування, база оподаткування, ставки податку, джерело сплати податку,

строки сплати податку, податкові пільги, штрафні санкції за порушення податкового законодавства. Дія названих елементів оподаткування виявляється на таких показниках фінансово-господарської діяльності підприємств: собівартість і ціна продукції, обсяг реалізації, прибуток від реалізації, платоспроможність і фінансова стійкість підприємства, іммобілізація обігових засобів, залишки нереалізованої продукції, обсяг залучення кредитів, чистий прибуток, використання прибутку [71].

2.2. Оцінка ризиків та оптимізація витрат діяльності підприємств аграрної сфери

За сучасних умов процес послаблення економічних позицій аграрних підприємств супроводжується необхідністю визначення вектору діяльності та необхідних для цього ресурсів, які відповідають можливостям досягнення цілей господарювання в поточному періоді та у перспективі. Одним з важливих завдань, що потребує розробки кардинальних стратегій, спрямованих на забезпечення розвитку аграрної сфери є активізація процесів у напрямку оптимізації витрат.

Використовуючи інструментарій SWOT-аналізу визначено стратегічні пріоритети розвитку аграрної сфери на регіональному рівні. За результатами Соціально-економічного аналізу визначено сильні й слабкі чинники, можливі зовнішні впливи перспективного розвитку Миколаївської області.

Таблиця 2.11 Аналіз конкурентних переваг, викликів та ризиків для Миколаївської області (SWOT – матриця)

Сильні сторони	Слабкі сторони
1. Вигідне географічне розташування.	1. Значний знос існуючої інфраструктури області
2. Значний транзитний потенціал та розвинута транспортна інфраструктура	2. Високий рівень фізичного зносу основних фондів у реальному секторі економіки області (насамперед у суднобудуванні), застарілість технологій
3. Висококваліфіковані трудові ресурси та	3. Високий рівень енергоємності виробництва

високий науковий потенціал	
4. Сприятливі природно-кліматичні умови для ведення сільського господарства	4. Низький рівень впровадження інновацій у виробництві
5. Багатогалузева економіка	5. Незадовільний стан доріг
6. Наявність значної сировинної бази для подальшої переробки сільськогосподарської продукції (розвиток сучасних підприємств переробної промисловості)	6. Наявність великих агрохолдінгів (висока концентрація земельних ресурсів в одних руках)
7. Наявність кваліфікованих управлінських кадрів на підприємствах та установах	7. Низька зайнятість населення у сільській місцевості, відсутність робочих місць у невеликих містах і селищах
8. Висока частка економічно активного населення	8. Міжрайонні диспропорції у соціально-економічному розвитку
9. Багатофункціональна туристично-рекреаційна галузь	9. Можливість виникнення надзвичайних ситуацій внаслідок природних катаклізм та наявність потенційно небезпечних об'єктів
10. Наявність пам'яток історії та культури, багатий природно-заповідний фонд	10. Проблема утилізації відходів
11. Розвинута мережа навчальних закладів	11. Низька забезпеченість медичними та педагогічними кадрами у сільській місцевості
12. Висока соціальна активність і національна толерантність мешканців	12. Відсутність природного приросту населення та депопуляція сільського населення
	13. Значна відстань від європейських держав
Можливості	Загрози
1. Створення сприятливого інвестиційного клімату	1. Загострення чи продовження воєнного конфлікту на сході
2. Скорочення енергоспоживання шляхом активного впровадження енергоефективних технологій	2. Подальша централізація бюджетних ресурсів
3. Підвищення ефективності наукового потенціалу	3. Продовження централізації влади
4. Підняття якості товарів та послуг до європейських стандартів	4. Нестабільність курсу національної валюти
5. Поглиблення інтеграції з ЄС	5. Монополізація ринків, відсутність конкуренції
6. Нарощування міжнародної технічної допомоги	6. Зростання цін на енергоносії
7. Зростання експорту з області	7. Відтік робочої сили за межі області
8. Розвиток органічного землеробства	8. Закриття ринків збуту в Росії
9. Підвищення транзитного потенціалу області	9. Погіршення конкурентоздатності товарів через зростання імпорту з ЄС
10. Створення індустріальних парків (розміщення миколаївських підприємств на території області)	10. Забруднення територій відходами
11. Розвиток внутрішнього туризму	11. Зняття мораторію на продаж земель сільськогосподарського призначення

12. Децентралізація влади	
---------------------------	--

Джерело: представлено за даними Стратегії соціально-економічного розвитку Миколаївської області

Природні та кліматичні умови області сприятливі для інтенсивного високоефективного розвитку аграрної сфери, зокрема сільського господарства, але посушливий клімат може завдати шкоду запланованому врожаю, що необхідно враховувати. Географічне розташування з добре розвиненою інфраструктурою сприятиме економічному, соціальному та містобудівному розвитку території. Більш того, в умовах високого транзитного потенціалу, яким володіє держава та регіон зокрема, розвиток транспортної мережі міг би прискорити інтеграцію до міжнародного економічного простору. Однак слід враховувати, що щільність автомобільних та залізничних доріг протягом тривалого часу не збільшується, а покривний шар має великій ступінь зносу.

У Миколаївській області протягом останніх років відбулось нарощування економічного потенціалу. Структура валової доданої вартості області в розрізі видів економічної діяльності вказує на власну сталість на протязі останніх років. Ключову роль за цим показником незмінно відіграють сфери економічної активності, які мають значні частки у структурі ВДВ: сільське господарство (21,9%), промисловість (21,1%), торгівля (близько 13%), транспорт (близько 10%) та ін. Миколаївська область утримує свої позиції у секторі високо урбанізованих регіонів, орієнтованих на послуги та переробку сільськогосподарської продукції. До цього типу належить Харківська, Київська, Львівська, Одеська області. Агропромисловий комплекс Миколаївщини створює понад 21,0 % валової доданої вартості економіки регіону та майже 4,0 % валової доданої вартості економіки держави. Вона має усі передумови стати важливим продовольчим центром країни з високоефективною аграрною сферою, яка забезпечує продовольчу безпеку регіону з перспективним потенціалом у нарощуванні за останні роки і створює сприятливі умови для регіонального розвитку та збільшення

обсягів експорту продукції в аграрній сфері з наявністю значної сировинної бази для подальшої переробки та інвестиційним потенціалом, тим самим забезпечувати власну зростаючу потребу.

Аграрна сфера, зокрема, сільське господарство, а саме розвиток діяльності залежить від рівня підприємницького ризику, який вищий порівняно з іншими галузями, оскільки результати діяльності значно залежать від зовнішніх (природних, конкурентних та інших) умов. Успішність діяльності в аграрній сфері забезпечується оцінкою ризиків діяльності та адаптацію підприємств до умов зовнішнього та внутрішнього середовища у досягненні рівня конкурентоспроможності, що передбачає мінімізацію загроз в управлінні підприємницьким ризиком [45].

Процес аналізу ризику включає наступні етапи (рис. 2.3).

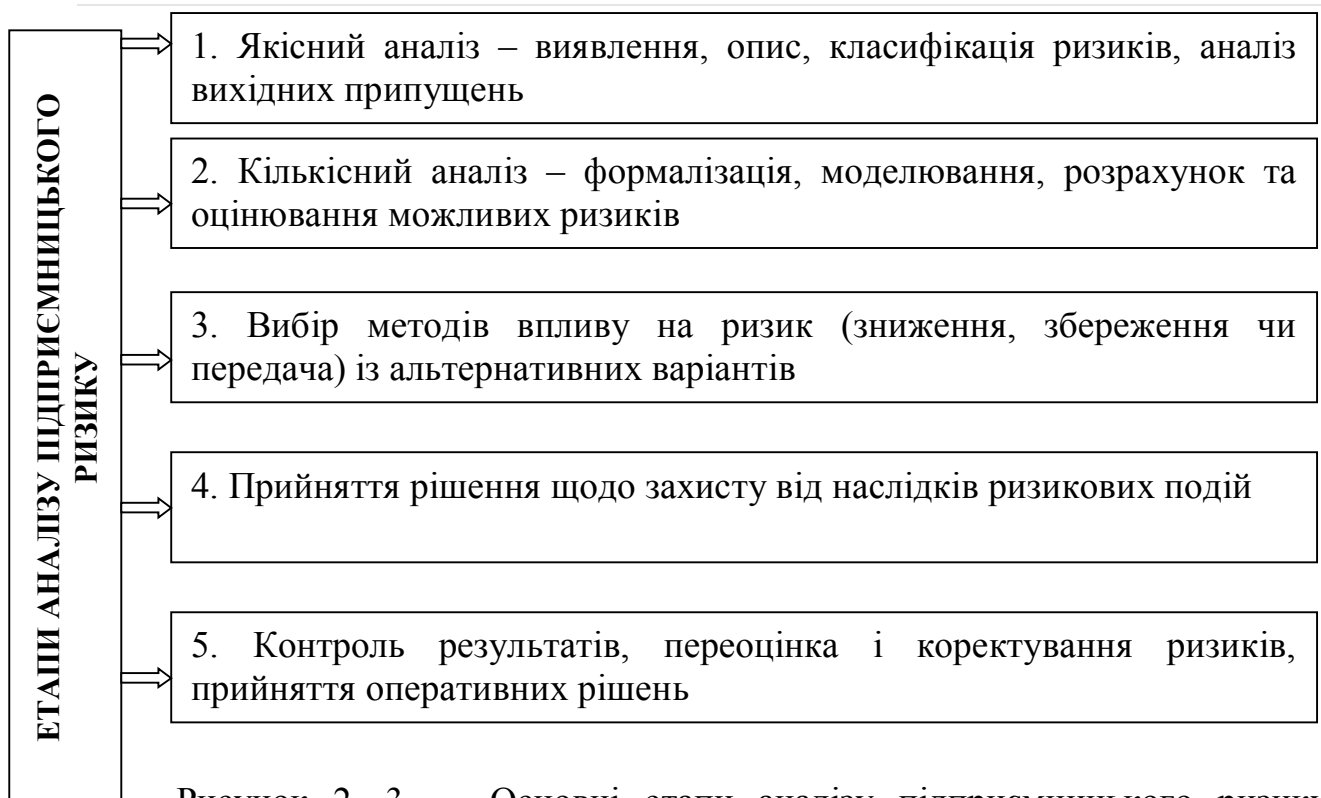

Рисунок 2. 3 - Основні етапи аналізу підприємницького ризику аграрної сфери

Джерело: сформовано автором за результатами опрацьованої інформації

Ризики конкурентоспроможності аграрної сфери пов'язані зі значною тривалістю відтворювального циклу. Доцільно проводити якісний аналіз підприємницьких ризиків діяльності, що узагальнюються у комплексній оцінці. Кожну відповідь на питання, наведені у табл. 2.12, оцінюють за шкалою [45].

Таблиця 2.12 Оцінка ризику впливу найбільш суттєвих чинників на результати діяльності підприємств аграрної сфери

Чинники, що зумовлюють невизначеність результатів діяльності	Ступінь та форми можливого негативного впливу на діяльність		
	Вплив несуттєво – 1 бал	Вплив припустимо – 2 бали	Вплив критично – 3 бали/5 балів
Макроекономічні			
Посилення податкового тиску або відміна податкових пільг в агробізнесі	невідомо, важко визначити	збільшення витрат на оподаткування	можливість значних витрат, недоотримання прибутку
Скасування мораторію на продаж земель сільськогосподарського призначення	не вплине	невідомо, важко визначити	підприємство може значно скоротити площу або припинити існування
Високий рівень інфляції в країні	важко визначити (збільшення цін на с/г продукцію може компенсувати додаткові витрати)	збільшення витрат, недоотримання доходів, прибутку	отримання збитку
Девальвація (зниження курсу гривні відносно «твердих» валют)	важко визначити	зростання витрат на імпортні складові	отримання значного збитку внаслідок курсових різниць
Нестабільність політичної ситуації в Україні	невідомо, важко визначити	можлива втрата кількох покупців або постачальників	можливість націоналізації, конфіскації підприємства
Заборона (обмеження) експорту/імпорту окремих видів товарів	незначні витрати	скорочення доходів, неможливість отримати необхідні імпортні товари тощо	отримання збитку, ймовірність часткового припинення діяльності
Природні			
Стихійні лиха (ураган, злива, пожежа тощо)	незначне зниження урожайності, припустимі	недоотримання сільськогосподарської продукції	повна втрата одержаної продукції, отримання збитку

	втрати продукції		
Несприятливі погодні умови (заморозки, посуха, град тощо)	Незначні витрати	зниження урожайності, скорочення кормової бази	повна втрата одержаної продукції, отримання збитку
Ризики хвороб тварин, рослин	завдяки особливостям технології ризики мінімальні	недоотримання сільськогосподарської продукції	повна втрата одержаної продукції, отримання збитку
Внутрішньо економічні			
Виробничотехнологічні в рослинництві (недотримання технологій в рослинництві)	незначне погіршення якості ґрунтів, несуттєве зниження врожайності, недоотримання прибутку	перевищення норм використання мінеральних добрив, хімікатів, винос поживних речовин з ґрунту, зниження урожайності та якості продукції, суттєве зменшення прибутку	втрата ґрунтового покриття та родючості ґрунтів, непридатність землі для сільськогосподарського використання, втрата урожаю, отримання збитку
Виробничотехнологічні в тваринництві (недотримання умов годівлі, утримання і використання тварин та птиці)	незначне зниження продуктивності тварин, збільшення передчасного їх вибракування, недоотримання прибутку	значне скорочення поголів'я тварин, суттєве зменшення продукції, погіршення її якості, суттєве зменшення прибутку	втрата поголів'я, втрата продукції, отримання збитку
Ресурсні (нестача основних видів ресурсів, знос основних засобів)	основні технологічні процеси повністю забезпечені необхідними ресурсами	ресурсний потенціал забезпечує основні процеси, проте існує ризик неналежного виконання технологічних операцій	зупинка виробництва, втрата продукції, отримання збитку
Ризики заборони або обмеження продажу окремих видів продукції	суттєво не вплине	продукція належності якості буде використана на внутрішні потреби	зменшення доходів, отримання збитків по окремих видах продукції
Ризики самовідтворення	суттєво не вплине, необхідні ресурси є на ринку	додаткові витрати внаслідок зовнішнього поповнення ресурсів	зупинка виробництва, втрата частини продукції, додаткові витрати на поповнення ресурсів
Транспортні (низька транспортабельність видів продукції, перебої	незначні витрати, пошкодження	збільшення витрат, втрата частини продукції,	можлива втрата товару під час транспортування,

в роботі транспорту тощо)	товару, що компенсується перевізником	зменшення реалізації, недоотримання прибутку	втрата покупців, отримання збитку
Конкурентні (падіння попиту на продукцію, зниження конкурентоспроможності товару тощо)	зменшення попиту на продукцію підприємства малоймовірне	скорочення доходів внаслідок зменшення обсягів реалізації та/або зниження цін	втрата покупців, отримання збитку, витиснення конкурентами
Кредитні (неможливість отримання позикових коштів)	не вплине, підприємство фінансує свої поточні витрати за рахунок власних коштів	підприємство не зможе фінансувати поповнення матеріальнотехнічної бази (МТБ), виникнуть ресурсні ризики	внаслідок неотримання кредиту або неможливості його повернення є ризик банкрутства
Фінансово-інвестиційні	важко визначити	додаткові витрати, що можуть не окупитись	отримання збитків внаслідок фінансової та інвестиційної діяльності, знецінення інвестицій

Джерело: представлено з використанням опрацьованих літературних джерел [79, 45]

За результатами кількісної оцінки ризиків робиться узагальнення щодо ризиковості діяльності: 0–30 балів – низький (помірний) рівень ризику. Такий рівень ризику вимагає резервування коштів на покриття можливих втрат; 30–60 балів – припустимий ризик. За такого рівня ризику мінімізувати втрати можна завдяки страхуванню; 60–80 балів – критично небезпечний рівень ризику [45].

За такого високого ризику можуть бути прийняті рішення про відмову від надмірно ризикової діяльності, профілактику або диверсифікацію (метод зниження), аутсорсинг витратних ризикових функцій (метод передачі), формування резервів або запасів (метод ухвалення).

Значні зміни умов ведення бізнесу вітчизняними аграрними підприємствами обумовлені, у першу чергу, стратегічними рішеннями й діями конкуруючих українських і закордонних аграрних виробників, змінами в агросфері, на аграрних ринках.

Встановлено, що на результати діяльності підприємств аграрної сфери мають суттєвий вплив системні ризики, а саме: макроекономічні, внутрішньо-економічні, природні. Повністю уникнути підприємницького ризику неможливо, тому одним із основних етапів управління ризиками є оцінювання впливу підприємницьких ризиків аграрної сфери на результати діяльності підприємств постачальників, з урахуванням специфіки.

Отже, з метою регулювання ризиків для підприємства й інформаційної складової для співпраці з підприємством пропонуємо мінімізувати за рахунок консалтингових консультаційних послуг, замовивши Повний Аналітичний Звіт про перевірку компанії.

NOMIS – це аналітична бізнес-платформа, на якій представлені всі юр.особи України, зареєстровані на певну дату. Інформація про компанії постійно оновлюється з Єдиного державного реєстру юридичних осіб України (ЄДР), а також з інших відкритих джерел і відображається на відповідній «Картці компанії» [45].

Таблиця 2.13 Оцінка ризику впливу найбільш суттєвих чинників на результати діяльності підприємств постачальників аграрної сфери

Чинники, що зумовлюють невизначеність результатів діяльності	Результати опитування експертів (бали)			
	1 експерт	2 експерт	3 експерт	Середня оцінка
Посилення податкового тиску або відміна податкових пільг в агробізнесі	2	3	4	5
Скасування мораторію на продаж земель сільськогосподарського призначення	2	2	5	3
Високий рівень інфляції в країні	2	2	3	2
Девальвація (зниження курсу гривни відносно «твердих» валют)	2	2	1	2
Нестабільність політичної ситуації в Україні	1	1	1	1
Заборона (обмеження) експорту/імпорту окремих видів товарів	2	2	2	2
Стихійні лиха (ураган, злива, пожежа, землетрус, тощо)	5	2	5	4
Несприятливі погодні умови (зимові заморозки, посуха, град тощо)	5	5	5	5
Ризики хвороб тварин, рослин (епідемії, хвороби, шкідники і т. п.)	2	2	1	2

Крадіжки майна, втрати внаслідок невиконання посадових обов'язків	1	1	1	1
Корупційні злочини, що перешкоджають діяльності	2	5	2	3
Виробничо-технологічні в рослинництві	2	2	2	2
Виробничо-технологічні в тваринництві	2	5	5	4
Ресурсні	5	2	2	3
Ризики заборони або обмеження продажу окремих видів продукції	3	3	3	3
Ризики самовідтворення	2	3	3	3
Транспортні	2	3	3	3
Конкурентні	1	1	2	1
Кредитні	2	2	2	2
Фінансові-інвестиційні	2	2	2	2
Разом	47	50	52	50

Джерело: представлено з використанням [45]

Сервіс перевірки благонадійності контрагентів NOMIS - це оперативний і кваліфікований пошук негативної інформації, її професійний аналіз та обґрунтовані рекомендації відносно можливості співпраці з контрагентом «Минерал-Трейд» (ЄДРПОУ 36056959). NOMIS виявляє слабкі місця контрагента або конкурента, і є надійним індикатором та корисним джерелом інформації про компанію [45].

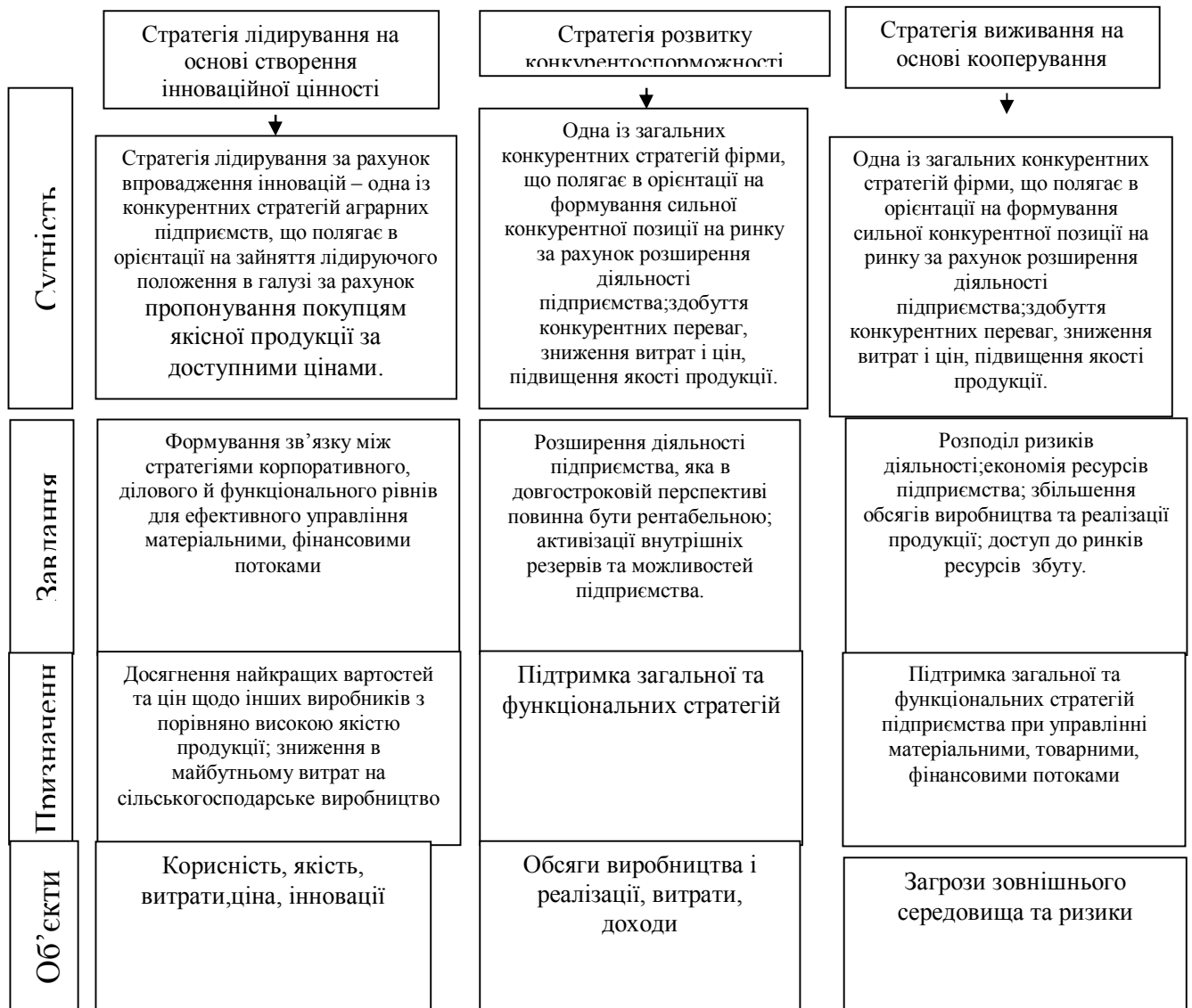
2.3 Антикризове управління діяльності підприємств аграрної сфери

Від розвитку підприємництва залежить вирішення соціально-економічних проблем регіону. Саме підприємці як рушійна сила економічного прогресу й підвищення рівня добробуту суспільства здатні забезпечити поступовий розвиток територій. Для більш ефективного функціонування підприємств аграрної сфери на ринках доцільно активізувати маркетингову роботу.

Агромаркетинг як система ще не набула поширення у формуваннях агропромислового комплексу України. Це інтерпретується такими основними причинами: по-перше, продукція сільського господарства ще не набула

належної конкурентоспроможності при відсутності прозорого ринку; по-друге, дослідження показують, що в багатьох аграрних і сільськогосподарських формуваннях ще існує психологія виробника, коли керівник підприємства, не пристосувався до ринкової ситуації, коли на перший план виходить проблема збуту продукції, її конкурентоспроможність.

В Україні виникає штучний дефіцит продовольства при одночасному зниженні рівня споживання його на одну людину населення. Причинами такої ситуації є: обмежений попит на товар та продукцію; монополізм переробної промисловості і торгівля; занадто низькі ціни закупки на реалізовану продукцію; нерозвиненість ринкової інфраструктури і всієї сфери торгівельно-посередницьких послуг.

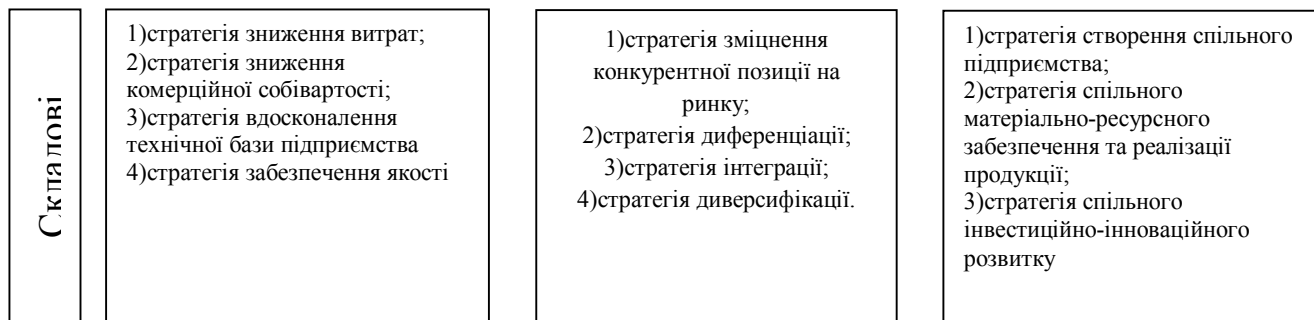

Рисунок 2.4 – Стратегічні напрями маркетингової діяльності підприємств аграрної сфери

Джерело: представлено автором за власними дослідженнями

Сучасний стан розвитку ринку підприємств характеризується наявністю таких проблем. Вирішення цих проблем забезпечить ефективний розвиток підприємств.

В основі діяльності будь-якого підприємства має бути закладена стратегія її розвитку. У розробці маркетингової стратегії основними завданнями є: визначення напрямів діяльності та цілей підприємства; узгодження різних напрямків діяльності; характеристика слабких і сильних сторін підприємства, його ринкових можливостей та загроз з боку цього ринку; визначення різних варіантів реалізації напрямів діяльності підприємства, а також оцінка маркетингової діяльності підприємства. Суть стратегічного маркетингу - це планування, розробка і реалізація стратегічних напрямів розвитку підприємства з використанням засобів і методів маркетингу.

Пропонуючи стратегічні напрями потрібно враховувати також можливості виробників (наявність або доступність ресурсів, можливість витримати зниження цін, ступінь насиченості ринку), так і можливості споживачів (їхні доходи, необхідність у певному товарі, його насиченість, у тому числі за регіонами та групами споживачів). На основі досліджень нами

представлено стратегічні напрями маркетингової діяльності підприємств аграрної сфери на рисунку 2.4.

У цілому, світова продовольча проблема залишається досить напруженою, приблизно 900 млн. чоловік потерпають від голоду. За останні 10 років ціни на продовольство зросли в 25 разів, їхній стрибок на 6% у посушливому липні ц.р. породив справедливі побоювання щодо ризиків виникнення чергової продовольчої кризи. Прискоренню росту цін і, відповідно, загостренню ситуації, сприяло й поспішне нагромадження запасів продуктів харчування у багатьох державах. Найбільш уразливими перед продуктовою кризою виступають бідні країни Африки й Азії. Сильна оцінка долара й ріст цін на продукти у доларовому обчисленні нанесе їм подвійного удару. Тому з абсолютною впевненістю можна очікувати істотного підвищення продовольчих котировань і нового сезону дуже високих цін. Однак світовому співтовариству ще під силу прийняти рад невідкладних і термінових заходів, які не дозволять ситуації перейти в некеровану стадію й приректи десятки мільйонів людей на голодні страждання. Дана проблема повинна бути вирішеною у важливих напрямках. Вважається можливим сформулювати деякі з них:

- збалансування цін на продовольчі товари для країн, які істотно залежать від їхнього імпорту;

– здійснення якісних й істотних змін у сфері виробництва харчових продуктів, а також культурі їх споживання з урахуванням загального зростання кількості населення й негативних змін клімату на планеті;

– одним із дієвих способів полягає в довгостроковому й масштабному спрямуванні фінансових коштів у сільське господарство, особливо слабо захищені невеликі фермерські господарства;

– державним органам варто передбачити й запобігти виникненню панічних настроїв, масової скупки продовольства й введення обмежувальних квот на його експорт.

У той же час слід підкреслити, що дані заходи можуть викликати лише короткочасну стабілізацію на внутрішньому ринку, але будуть малоефективними в глобальних масштабах. Екстраполювання ситуації до України потребує активного державного втручання й регулювання економіки. Необхідна підтримка, що припускає відновлення практики відшкодування відсотків з виплати кредитів, що існувала раніше. Якщо раніше кредити фермерам надавалися під державні гарантії, то тепер вони повинні їх виплачувати самостійно. За таких умов розвиток аграрної сфери практично неможливий. Наступним кроком для виходу зі складного становища є створення мережі оптових ринків продукції. Підтримка сільгоспвиробників у свою чергу дасть можливість розвиватися малому й середньому бізнесу, що дозволить аграріям повернути лідируючі позиції на світовому ринку. За дієвої державної підтримки вихід аграрних підприємств на зовнішні ринки має свої позитиви, які забезпечували б їм можливість: розширення ринку збуту своєї продукції за національні межі; закупівля необхідної сировини, комплектуючих виробів, нових технологій і обладнань; залучення іноземних інвестицій – з метою модернізації виробництва, зміцнення експортного потенціалу і конкурентних позицій на світових товарних ринках; участі у міжнародному розподілі праці, спеціалізації і кооперуванні виробництва; зниження ризику за рахунок виробничої і географічної диверсифікації; отримання належного визнання за кордоном і завоювання міжнародного іміджу підприємством та його товарами; покращення ліквідності активів підприємства за рахунок використання зарубіжних джерел отримання валюти; запровадження передового досвіду ведення міжнародного бізнесу; підвищення компетентності персоналу підприємства.

Потребує сприяння розвитку фермерських господарств і формуванню механізмів вертикальної інтеграції. Найбільш ефективною моделлю в даному контексті можуть виступати сільськогосподарські кооперативи. Ефективному

функціонуванню сільськогосподарського підприємства на аграрному ринку сприяє маркетингова робота.

На превеликий жаль, у більшості аграрних підприємств відсутня така дієва ланка управління, як служба маркетингу. Маркетинговими дослідженнями в них займають економісти, які на жаль, не мають знань та відповідних навичок.

Великим підприємствам структуру управління необхідно доповнити відділом маркетингу, діяльність якого була б спрямована на адаптацію виробничої і збутової сфер діяльності до ринкового середовища.

Таблиця 2.13 Чинники, характер і ступінь їхнього впливу на діяльність підприємств аграрної сфери

Чинники	Ступінь впливу на діяльність підприємства	Характер впливу (+,-)	Інтегральний показник ступеня важливості чинника
Макросередовище			
Політико-правові:			
- неузгодженість дій Президента і Верховної Ради;	2	-	-2
- гальмування економічних реформ	3	-	-3
- постійні зміни в законодавстві	3	-	-3
- прийняття оперативних законодавчих актів	2	+	+2
- не дієва аграрна політика	3	-	-3
- політична нестабільність	2	-	-2
- розробка та впровадження державних програм розвитку регіону	3	+	+3
Усього	X	X	-4
Економічні:			
- падіння темпів виробництва	3	-	-3
- бюджетне фінансування	3	-	-3
- податкова політика	3	-	-3
- кредитна політика	2	-	-2

- інвестиційна політика	2	-	-2
- цінова політика	3	-	-3
- інфраструктура ринку	3	-	-3
Усього	X	X	-19
Соціально-демографічні:			
- зміна чисельності населення	1	-	-1
- старіння нації	3	-	-3
- зміна сімейного стану	1	-	-1
- міграційні процеси	2	-	-2
- низький життєвий рівень населення	3	-	-3
- недостатній рівень освіти	3	-	-3
Усього	X	X	-13
Технологічні:			
- високий науково-технічний потенціал	3	+	+3
- зменшення фінансування науково-містких галузей	1	-	-1
- впровадження нових технологій	3	+	+3
Усього	X	X	+5
Природно-кліматичні:			
- природні ресурси	3	+	+3
- географічне положення	3	+	+3
Усього	X	X	+10
Разом за чинниками макросередовища	X	X	-24
Мікросередовище			
Споживачі:			
- слабка спроможність підприємств до ефективного функціонування	1	-	-1
- високий ступінь прихильності покупців до товару підприємства	2	+	+2
- наявність індивідуальних споживачів	2	+	+2
- наявність на ринку невиробничих установ та організацій	1	+	+1
- відсутність можливості функціонувати на зовнішньому ринку	2	-	-2
Усього	X	X	-1

Джерело: сформовано автором на основі проведеного дослідження

Проведений аналіз маркетингового середовища – шляхом експертної оцінки впливу його складових на діяльність підприємства за такою шкалою балів: сильний – 3; помірний – 2; слабкий – 1; відсутній – 0. У разі, якщо

вплив позитивний перед кількістю балів ставлять знак «плюс» (+), а якщо негативний – «мінус» (-). Наведені у вказаній таблиці результати досліджень свідчать, що сучасне ринкове середовище є несприятливим для сільгосп підприємств (його загальна оцінка становить -52 балів). Причому, найбільший негативний вплив мають саме фактори мікросередовища (-28 балів). Тому функціонуючи на ринку аграрні підприємства повинні зміцнювати свої конкурентні позиції. Вважається доцільним наголосити відсутність готових рецептів виходу з кризи. Але антикризові стратегії мають урахувати нинішні реалії з можливістю коригування траєкторії динаміки розвитку на основі швидкоплинних складових.

РОЗДІЛ 3

ОБЛІК ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «МИНЕРАЛ-ТРЕЙД»

м. МИКОЛАЇВ

3.1. Організація обліку операційної діяльності підприємства

Облік господарської діяльності і фінансову звітність у ТОВ «Минерал-Трейд» місто Миколаїв ведеться згідно з Законом України від 16.06.99 р. №996-XIV «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» із змінами та доповненнями [54]. Доходи отримані від операційної діяльності ТОВ «Минерал-Трейд» є основою у сумі загальних їх доходів від основної економічної діяльності оптової торгівлі хімічними продуктами. Структурними складовими операційної діяльності підприємства є операції з оптової торгівлі хімічними продуктами відповідно до норм у розрізі виду товарів. А також від діяльності посередників, що спеціалізуються в торгівлі іншими товарами; оптової торгівлі зерном, необробленим тютюном, насінням і кормами для тварин; складське господарство; видання журналів і

періодичних видань; надання в оренду й експлуатацію власного чи орендованого нерухомого майна; рекламні агентства; посередництво в розміщенні реклами в засобах масової інформації [15].

Облік збуту як завершального етапу операційного процесу, досить громіздкий та складний. Складність пояснюється специфікою збутової діяльності, економічним змістом та значним обсягом охоплених операцій. Облік збуту відображає: маркетингові витрати та витрати збуту; отриманий дохід у формі виручки від реалізації; формування фінансових результатів; сформовану кінцеву собівартість товарної продукції як втілення затрат [34].

Організація первинного обліку збутової діяльності залежить від специфіки організації усіх збутових та технологічних процесів управління на підприємстві, забезпечує зворотній зв'язок із системою, якою управляють. Первинний облік збутової діяльності – першочерговий етап облікового процесу. Процес організації обліку збутової діяльності зображено на рис. 3.1.

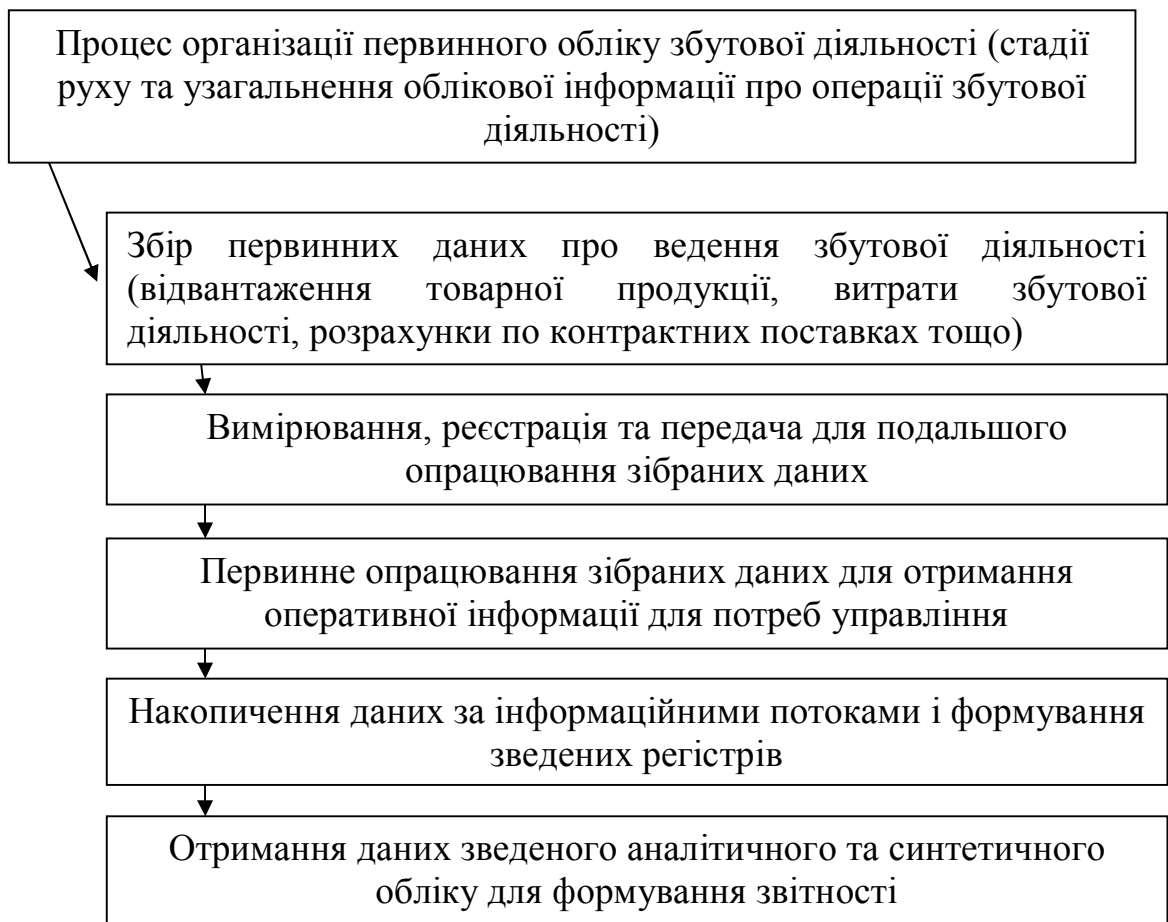

Рисунок 3.1 – Етапи організації первинного обліку збутової діяльності в ТОВ «МІНЕРАЛ-ТРЕЙД»

Джерело: сформовано автором на основі проведеного дослідження

Первинний облік збутової діяльності представляє самостійну систему, яка генерує інформацію для різних рівнів управління та є набагато ширшим поняттям, ніж документування та документація, тому ототожнювати їх не доцільно. Для відображення збутових операцій у ТОВ «Минерал-Трейд» використовують типові та уніфіковані первинні документи. При виборі форм первинних документів та їх розробці необхідно врахувати, що всі використовувані в обліку документи пропонуємо умовно поділити на три великі групи для зручності групування та визначення фінансових результатів: документи по відвантаженню товарної продукції та інших матеріальних цінностей по собівартості реалізації (для записів на дебет рахунку 90 «Собівартість реалізації»); документи по відображенню витрат збутової діяльності (для записів на дебет рахунку 93 «Витрати на збут»); документи по відображенню приймання покупцями та замовниками відвантажених продавцем матеріальних цінностей та нарахуванню суми, що належить до оплати (для записів на кредит рахунку 70 «Доходи від реалізації») [34, 15].

Документальне оформлення збуту продукції (робіт, послуг) залежить від виду та якісних характеристик товарної продукції, напрямків її реалізації та повинно охоплювати декілька етапів (по логічній послідовності здійснення процесу збуту): відвантаження продукції в натуральних вимірниках, рух вартості по реалізованій продукції, витрати збутової діяльності, отримані доходи та стан розрахунків по відвантаженій покупцям продукції. Відображена в документах інформація повинна відповідати усім вимогам, забезпечити можливість визначення фінансових результатів збутової діяльності, розрахунку, аналізу та прогнозування основних показників

ефективності продажу [34]. При дослідженні операцій за доходами і витратами фінансової діяльності, як органічних складових діяльності загалом, керуються рядом нормативних документів: П(С)БО 1; П(С)БО 3, П(С)БО 4; П(С)БО 15; П(С)БО 16; П(С)БО 31 [34,15]. Згідно з п. 3 П(С)БО 31 фінансові витрати – це витрати на проценти та інші витрати підприємства, пов'язані із запозиченнями, які включають в себе позики, векселі, облігації, а також інші види короткострокових і довгострокових зобов'язань, на які нараховуються відсотки [43].

У таблиці 3.1 представлено інформацію щодо організації облікового забезпечення фінансової діяльності в частині доходів, де наведено їх архітектуру за субрахунками, призначенням, первинною та зведеною документацією, бухгалтерськими проводками.

Таблиця 3.1 **Облік рахунків 72 «Дохід від участі в капіталі», 73 «Інші фінансові доходи»**

Рахунок 72 «Дохід від участі в капіталі»	Рахунок 73 "Інші фінансові доходи"
Субрахунки	
721 «Дохід від інвестиційної діяльності в асоційовані підприємства»	731 "Дивіденди одержані"
722 «Дохід від спільної діяльності»	732 "Відсотки одержані"
723 «Дохід від інвестицій в дочірні підприємства»	733 "Інші доходи від фінансових операцій"
Призначення	
Рахунок призначено для узагальнення інформації про доходи від інвестицій, які здійснені в асоційовані, дочірні чи спільні підприємства і облік яких ведеться за методом участі в капіталі	Рахунок призначено для обліку доходів, які виникають у ході фінансової діяльності підприємства, зокрема дивідендів, відсотків та інших доходів від фінансової діяльності, які не обліковуються на рахунку 72
Первинні і зведені документи	
<p>Первинні документи для обліку доходів від участі в капіталі: рахунки, платіжні доручення, довідки бухгалтерії тощо.</p> <p>Регістром синтетичного обліку за рахунком 72 «Дохід від участі в капіталі» при журнально-ордерній формі обліку є Журнал 6.</p> <p>При спрощеній формі обліку в розділі III Відомості 5-М</p>	<p>Первинні документи для обліку інших фінансових доходів: "Прибутковий касовий ордер, виписка банку, "Товарно-транспортна накладна", " Накладна-Вимога на відпустку (внутрішнє переміщення) матеріалів", "Акт приймання-передачі (внутрішнього переміщення) основних засобів, контракти й договору про передачу необоротних активів у фінансову оренду та ін.</p> <p>Регістром синтетичного обліку за</p>

	рахунком 73 «Інші фінансові доходи» при журнально-ордерній формі обліку є Журнал 6. При спрощеній формі обліку в розділі III Відомості 5-М
Бухгалтерські проводки	
кореспондує за дебетом з кредитом рахунків: 79 "Фінансові результати"; за кредитом з дебетом рахунків: 141 «Інвестиції пов'язаним сторонам за методом участі в капіталі»	кореспондує за дебетом з кредитом рахунків: 79 "Фінансові результати"; за кредитом з дебетом рахунків: 10 "Основні засоби"; 11 "Інші необоротні матеріальні активи"; 12 "Нематеріальні активи"; 14 «Довгострокові фінансові інвестиції»; 15 "Капітальні інвестиції"; 16 "Довгострокова дебіторська заборгованість"; 20 "Виробничі запаси"; 37 "Розрахунки з різними дебіторами"; 22 "Малоцінні та швидкозношувані предмети"; 28 "Товари"; 30 "Каса"

Джерело: сформовано автором на основі проведеного дослідження

Згідно з вимогами П(С)БО, які містять норми щодо обліку фінансових витрат, регулювання бухгалтерського обліку фінансових витрат здійснюється на основі базового (основного) методу та альтернативного методів, запозичених з методології обліку таких витрат із МСБО 23 «Витрати на позики». Альтернативний метод передбачає, що фінансові витрати можуть капіталізуватися, тобто включатися до собівартості кваліфікаційного активу [38,43].

Основними документами при оформленні збуту продукції у ТОВ «Минерал-Трейд» є Товарно-транспортні накладні (ТТН) різних типів та форм. Продаж продукції через систему заготівельних організацій оформляють спеціальними товарно-транспортними накладними, які є підставою для списання продукції зі складів та інших місць зберігання, для розрахунків з покупцями і замовниками. Станом на 22.11.2021, компанія «Минерал-Трейд» має такі види діяльності: 46.75 - Оптова торгівля хімічними продуктами, 46.18 - Діяльність посередників, що спеціалізуються в торгівлі іншими товарами, 46.21 - Оптова торгівля зерном, необробленим тютюном, насінням і кормами для тварин, 52.10 - Складське господарство,

58.14 - Видання журналів і періодичних видань, 68.20 - Надання в оренду й експлуатацію власного чи орендованого нерухомого майна, 73.11 - Рекламні агентства, 73.12 - Посередництво в розміщенні реклами в засобах масової інформації.

При здійсненні торговельної діяльності товариство з обмеженою відповідальністю «Минерал-Трейд» керується рядом нормативних документів, що регулюють цю діяльність. Кожен із документів у ТОВ «Минерал-Трейд» проходить основні такі етапи документообігу.

Відповідно до Податкового кодексу України під договором купівлі-продажу розуміється договір, за яким одна сторона (продавець) передає або зобов'язується передати майно (товар) у власність другій стороні (покупцеві), а покупець приймає або зобов'язується прийняти майно (товар) і сплатити за нього певну грошову суму [47]. Щоб договір був дійсним, у ньому необхідно максимально юридично грамотно та економічно обґрунтовано прописати суттєві умови або точні елементи належного виконання зобов'язання (рис. 3.2)

Рисунок 3.2 - Елементи належного виконання господарських зобов'язань

Джерело: сформовано автором на основі проведеного дослідження

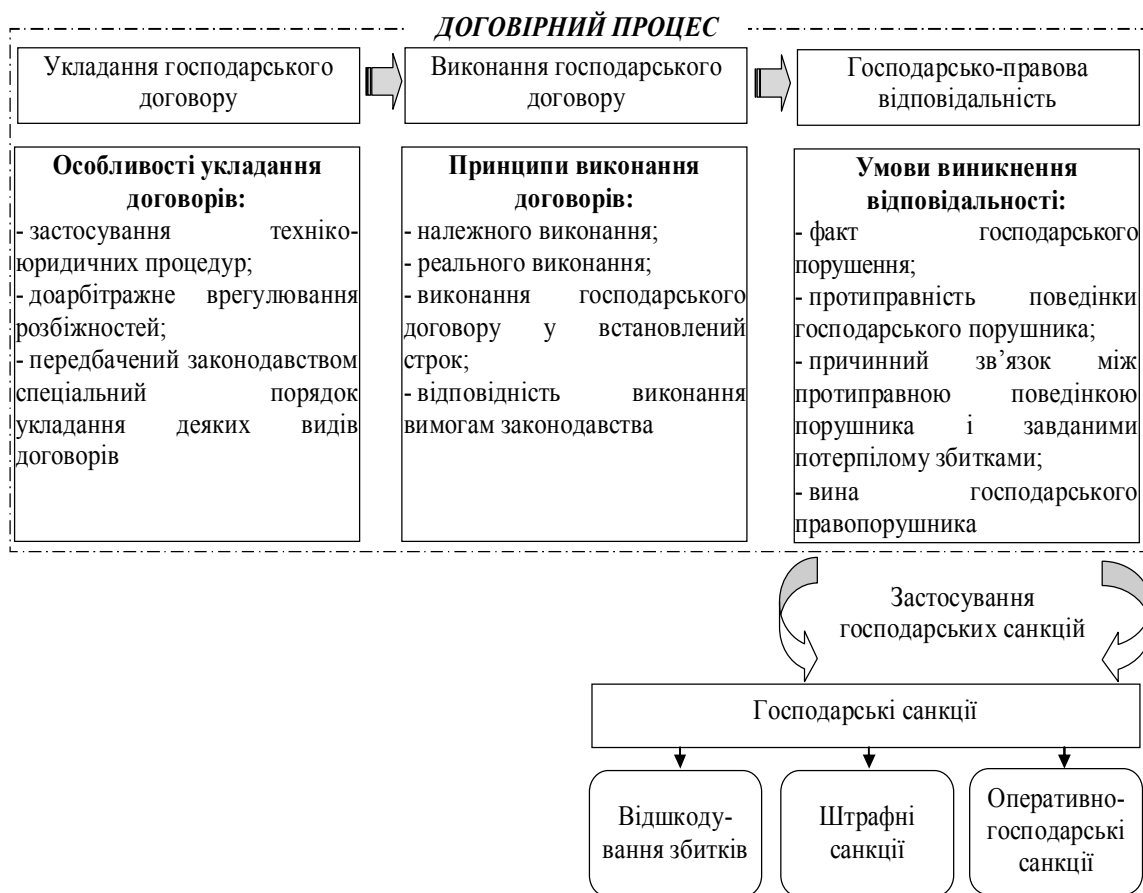

Рисунок 3.3 — Укладання, виконання договору та господарсько-правова відповідальність у договірному процесі
Джерело: [59]

Документація господарських операцій має, насамперед, велике економічне та юридичне значення. Економічне значення полягає в тому, що за допомогою документів ведеться облік, здійснюється контроль за виробничою діяльністю та її аналіз. З юридичної точки зору, первинний документ – це письмове свідчення здійснення операції, підтвердження її законності [55].

Класичний підхід до документування операцій в обліку полягає в наступному: документальному оформленню підлягають всі факти господарського життя в момент їх здійснення; підставою для відображення фактів в системі обліку можуть бути оформлені документи; документація в системі обліку забезпечує достовірне виконання всіх взятих в комплексі функцій обліку [55].

Діяльність суб'єкту господарювання регулюється нормативно-правовою базою, яка визначається постановами Кабінету Міністрів України, Національного банку України, наказами Міністерства фінансів. Господарським кодексом України (ГКУ) регулюється процес формування та розподілу прибутку, отриманого від різних видів діяльності, та відносини, що виникають у результаті здійснення господарської [8].

Згідно з ПКУ, підприємства подають до податкових органів два види звітності: фінансову (бухгалтерську) і податкову (податкові декларації). Тому прибуток як позитивний фінансовий результат і об'єкт оподаткування є умовною величиною, що визначає співвідношення між доходами і витратами за певний період та визначається за даними спеціального податкового обліку. У цьому розумінні прибуток – показник, який характеризує ефективність господарювання, спроможність підприємства відраховувати кошти до бюджету, здійснювати подальшу господарську діяльність [47].

Податковий прибуток обчислюється також шляхом порівняння доходів і витрат, але з урахуванням положень податкового законодавства. Таким чином, можна стверджувати, що концептуальні принципи обчислення фінансового (бухгалтерського) і податкового прибутку однакові тільки щодо методу обчислення фінансового результату. Щодо критеріїв і часу визнання доходів і витрат, методів їх оцінки є істотні відмінності, що є результатом того, що ці показники розраховуються на підставі різних нормативних баз [54].

Для визначення фінансового результату, виходячи з принципу періодичності, доходи та витрати підприємства поділяються за звітними періодами. За кредитом рахунку 79 відображаються суми, списані в порядку закриття рахунків обліку доходів, за дебетом – суми, списані в порядку закриття рахунків обліку витрат, включаючи належну суму нарахованого податку на прибуток. Рахунок 79 «Фінансові результати» має такі субрахунки:

- 791 «Результат операційної діяльності»;
- 792 «Результат фінансових операцій»;
- 793 «Результат іншої діяльності» [54].

Після закінчення звітнього періоду сальдо рахунку 79 «Фінансові результати» під час його закриття списується на рахунок 44 «Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)» [54].

Облік фінансових результатів ведеться за різними видами діяльності:

1) Облік результатів операційної діяльності. Операційною є основна діяльність підприємства, а також інші види діяльності, які не є інвестиційною чи фінансовою діяльністю. Облік доходу від реалізації продукції ведеться на субрахунку 701 «Дохід від реалізації готової продукції», по кредиту якого відображається визнання доходу, по дебету – належна сума непрямих податків та списання чистого доходу в кінці звітнього періоду на субрахунок 791 «Результат основної діяльності». Облік собівартості реалізованої продукції здійснюється на субрахунку 901 «Собівартість реалізованої готової продукції». Для обліку доходів від реалізації товарів застосовується субрахунок 702 «Дохід від реалізації товарів». За кредитом субрахунку 702 відображається визнаний дохід, за дебетом – сума непрямих податків (акцизного збору, податку на додану вартість) і списання чистого доходу – на субрахунок 791 «Результат операційної діяльності» після закінченню звітнього періоду. Облік собівартості реалізованих товарів ведеться на субрахунку 902 «Собівартість реалізованих товарів». Дохід від реалізації товарів визнається за методом нарахування, тобто в момент відвантаження продукції покупцям і виникнення дебіторської [46, 54, 55].

Для обліку доходів і витрат від виконання робіт і надання послуг підприємства, основною діяльністю яких є виконання робіт та надання послуг (надання в оренду й експлуатацію власного чи орендованого нерухомого майна), використовують рахунки (субрахунки) 703 «Дохід від реалізації робіт і послуг», 23 «Виробництво» і 903 «Собівартість

реалізованих робіт і послуг». Інші операційні доходи включають доходи від операційної діяльності (окрім доходу від реалізації продукції, товарів, послуг) та обліковуються на рахунку 71 «Інший операційний дохід» у розрізі субрахунків. За кредитом рахунку 71 відображається сума визнаних доходів, а за дебетом – суми непрямих податків у складі цих доходів та списання чистого доходу на рахунок 791 «Результат операційної діяльності». Фінансовий результат операційної діяльності визначають з урахуванням інших операційних витрат, облік яких ведеться на рахунку 94 «Інші витрати операційної діяльності» у розрізі субрахунків [46, 54, 55].

2) Облік результатів фінансових операцій. Доходи від фінансових операцій включають: дохід від участі в капіталі (дохід від фінансових інвестицій, які обліковуються методом участі в капіталі) та інші фінансові доходи. Для обліку доходів від участі в капіталі призначено рахунок 72 «Дохід від участі в капіталі» у розрізі субрахунків. Облік інших фінансових доходів ведеться на рахунку 73 «Інші фінансові доходи». Одержані доходи відображаються за кредитом рахунку, а за дебетом – їх списання в дебет 792 «Результат фінансових операцій» [46,55].

Облік фінансових витрат ведеться на рахунку 95 «Фінансові витрати» в розрізі субрахунків. За дебетом рахунку 95 відображається сума визнаних фінансових витрат, за кредитом – їх списання на субрахунок 792 «Результат фінансових операцій».

3) Облік результатів іншої діяльності. Інша діяльність охоплює інвестиційну та фінансову діяльність підприємства за винятком фінансових операцій, які були розглянуті вище. Доходи від іншої діяльності обліковуються на рахунку 74 «Інші доходи», за кредитом якого відображаються визнані доходи, а за дебетом – їх списання в кредит субрахунку 793 «Результат іншої діяльності». Облік інших доходів ведеться в розрізі субрахунків, які відкриваються на кожний окремий вид доходів. Облікова інформація, що накопичується на результативному рахунку 79

«Фінансові результати», є основою для заповнення «Звіту про фінансові результати» [46, 54, 55].

Визначення фінансових результатів полягає у його обліково-аналітичному забезпеченні, яке розглядається як процес створення сприятливих умов для функціонування певного об'єкта фінансового обліку або аудиту згідно з відповідними господарськими процесами щодо формування фінансових результатів підприємства.

3.2. Напрями вдосконалення обліку операційної діяльності на підприємстві

Формалізовано особливості управління торгівельним підприємством можна зобразити наступним чином (рис. 3.4). З метою оптимізації процесів на підприємстві та підвищення дієвості інформації доцільно використовувати відповідні програмні продукти. Ці завдання вирішують товарнооблікові системи, торговельні модулі ERP-систем. За складську логістику відповідають системи управління складами (WMS - Warehouse Management System), за транспортну – системи управління вантажоперевезеннями (TMS - Transport Management System). Завдання взаємодії із зовнішнім світом вирішують спеціальні системи електронного обміну даними (EDI - Electronic data interchange). Завдання підтримки лояльності клієнтів і маркетингові завдання вирішуються спільно в товарнооблікових системах, відповідних модулях ERP-систем, системах управління взаємовідносинами з клієнтами – CRM [18].

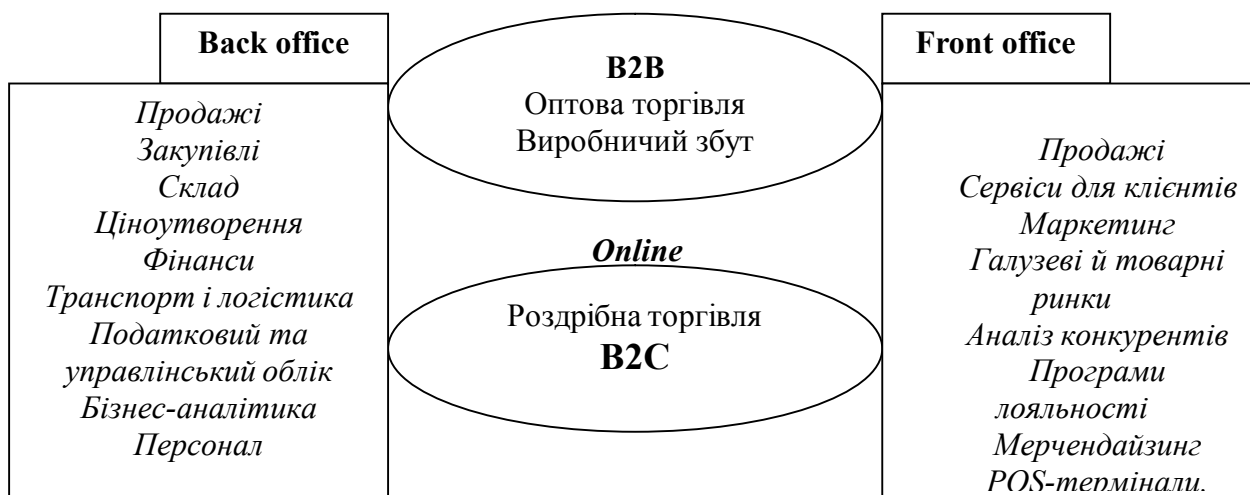

Рисунок 3.4 - Специфіка управління торгівельним бізнесом
Джерело: сформовано автором на основі проведеного дослідження

Кожен сегмент торгівлі висуває свої вимоги до інформаційних систем. І сучасний ринок інформаційних технологій повинен їх вчасно задовільнити. В цьому контексті зацікавленість внутрішніх користувачів (власника, керівника, менеджерів та працівників) в достовірній та оперативній інформації реалізується за допомогою управлінської (внутрішньої) звітності. Обсяг, показники, періодичність та форма надання цієї звітності регламентуються службами контролінгу з урахуванням потреб кожного підприємства. Звітність підприємства, як зовнішня так і внутрішня, береться з облікових реєстрів, в яких накопичена, згрупована та узагальнена інформація про господарські операції. Кожній господарській операції відповідають свої первинні документи, визначені нормативними документами, проте для цілей ведення управлінського обліку варто виокремити деякі важливі елементи [72].

Рисунок 3.5 - Розкриття інформації про господарську операцію у сфері торгівлі в цілях контролю

Джерело: побудовано автором за матеріалами консалтингової компанії Xicom Service [76]

Управлінський облік повинен відображати рух матеріальних і фінансових потоків між центрами відповідальності та підприємством в цілому, порядок розрахунків і характер внутрішньогосподарських відносин, забезпечити інформаційну базу для локальних господарських рішень, контролю і оцінки результатів діяльності центрів відповідальності. Розробити звітність, що дозволяє одержати інформацію для рішення комплексу проблем, не так просто. Отримати задовільні результати можна тільки спільними зусиллями контролера і керівника, інших фахівців. Всебічний аналіз операційної діяльності торгівельної компанії проводиться за допомогою звітів по продажам, процесів закупівлі, транспортування, складування, фінансів і персоналу. Аналізуються документарні, фінансові та товарні потоки, кредиторсько-дебіторська заборгованість за довільний період часу з будь-якого виду діяльності, в розрізі членів корпорації, підрозділів, співробітників, товарів, організацій, договорів та ін., аж до конкретної угоди. Проводиться аналіз оборотності товарів і товарних груп, структури собівартості (з урахуванням можливості фіксації всіх прямих витрат по

операціях купівлі-продажу) тощо. Інформаційна система торговельного підприємства повинна дозволити задавати алгоритми розрахунку бонусів і комісійних по кожному користувачеві [72, 76].

На рисунку 3.6 подано збут у взаємозв'язку з різними чинниками, які суттєво впливають на політику підприємства, та від яких залежить загальний успіх його господарсько-фінансової діяльності.

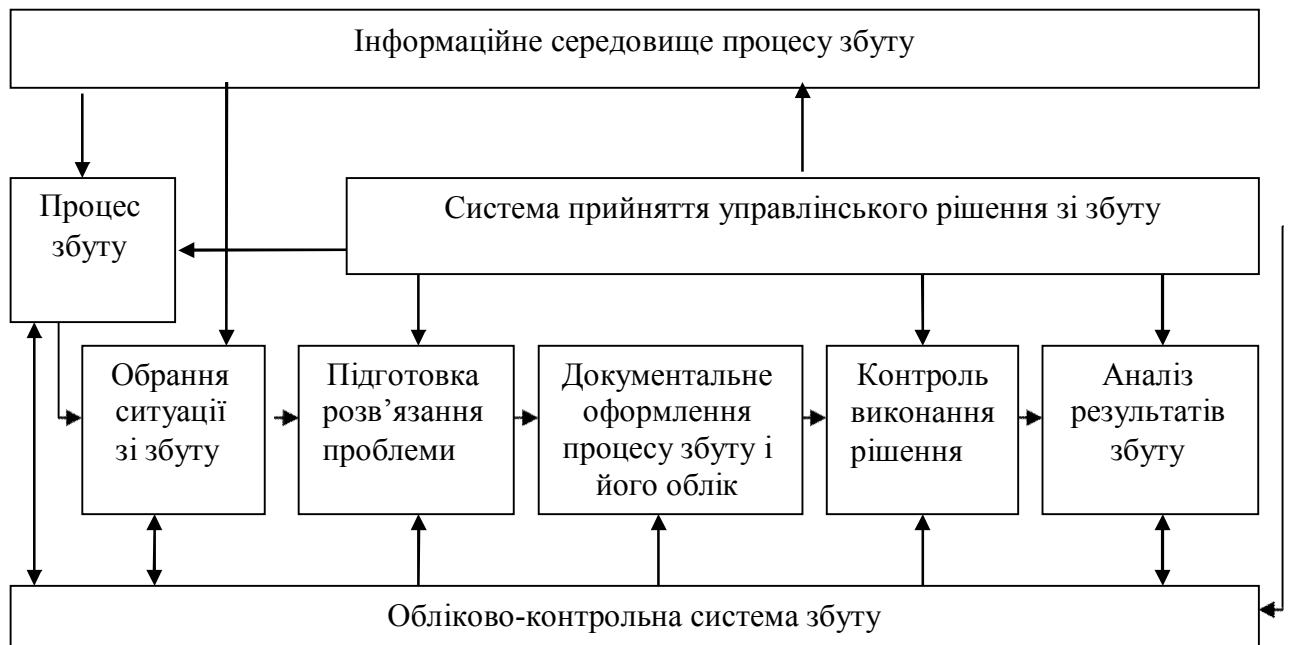

Рисунок 3.6 — Інформаційне середовище та облікова система процесу збуту у ТОВ «Минерал-Трейд» м. Миколаїв

Джерело: сформовано автором на основі проведеного дослідження

У зв'язку із заборноюю «1С : Бухгалтерія» та з метою реалізації на практиці оперативної обробки даних на основі облікових показників щодо збутових витрат доречно застосовувати нові комп'ютерні інформаційні системи.

«Дебет Плюс» — українська кросплатформна автоматизована система управління підприємством (АСУП) і програмна платформа, написана поверх Eclipse RCP. З бухгалтерською програмою «Дебет Плюс» керівництво матиме можливість контролювати фінансовий стан підприємства у будь-який

момент часу. Система дає можливість розгорнутого контролю та аналізу структури витратної частини та має до 3-х розрізів аналітичного обліку.

- Зведення бухгалтерського балансу;
- Облік банківських операцій;
- Облік касових операцій;
- Облік товарно-матеріальних цінностей (склад, торгівля, виробництво);
- Облік основних засобів;
- Облік заробітної плати;
- Облік кадрів;
- Управлінський облік;
- CRM (Взаємодія з клієнтами);
- Автотранспорт (облік транспортних засобів, затрат ПММ, ведення шляхових листів);
- Адміністратор комплексу.

Короткий перелік функціональних можливостей комплексної системи комп'ютерних програм бухгалтерського обліку "ДЕБЕТ Плюс"

Облік банківських операцій.

- Імпорт платіжних доручень та фінансових зобов'язань з програми Держказначейства з розбивкою по КЕКВ та КФК (КПК).

- Робота з банківськими виписками.
- Реєстри первинних документів.
- Залишки та обіги по рахунках у розрізі КЕКВ.
- Меморіальний ордер №2.
- Меморіальний ордер №3.
- Подокументна виписка по рахунку, дебетові та кредитові обіги.

Облік касових операцій.

- Прихідні та розхідні касові ордери та їх реєстри.
- Авансові звіти та їх реєстр.

- Меморіальний ордер №1.
- Меморіальний ордер №8.
- Подокументна виписка по рахунку, дебетові та кредитові обіги.

Облік товарно-матеріальних цінностей (в тому числі продуктів харчування, медикаментів, малоцінного та швидкозношуваного інвентаря та ін.).

· Ввід первинних документів у вигляді прихідних накладних, накладних на переміщення, актів списання та ін., друк накладних та їх реєстрів.

· Автоматичне формування відомостей руху ТМЦ: обігово-сальдових відомостей, карток складського обліку, інвентаризаційних відомостей.

· Відбір інформації по рахунках, постачальниках, підрозділах, матеріально-відповідальних особах, КЕКВ, фондах. Відсутність будь-яких обмежень на кількість підрозділів та матеріально-відповідальних осіб.

· Ведення МШП згідно дат приходу.

- Меморіальний ордер №10.
- Меморіальний ордер №11.
- Меморіальний ордер №12.
- Меморіальний ордер №13.

Облік основних засобів.

• Акти приймання, інвентарні карточки, акти списання (типові форми ОЗ-1, ОЗ-3, ОЗ-4, ОЗ-6).

- Нарахування зносу (ф.ОЗ-12), індексація.
- Зміни вартості, внутрішні переміщення.

· Автоматичне формування відомостей руху основних засобів та інвентаризаційних відомостей в розрізі рахунків, підрозділів та матеріально-відповідальних.

- Вміст дорогоцінних металів.
- Меморіальний ордер №9.

Зведення бухгалтерського балансу.

- Ввід бухгалтерських довідок.
- Обіговий баланс.
- Шаховий баланс.
- Головна книга.
- Обігово-сальдові відомості за датами, за аналітикою.
- Касові видатки загального та спеціального фондів.
- Кошторис та асигнування.
- Прихід послуг.
- Нарахування послуг.
- Меморіальний ордер №4.
- Меморіальний ордер №5.
- Меморіальний ордер №6.
- Меморіальний ордер №7.
- Форми звітності 1, 2, 4-1, 4-2, 7 місячної та квартальної періодичності

для місцевого або/і державного бюджету.

Додаткові характеристики.

- Усі розрахунки проводяться за довільний період часу.
- Гнучка система пошуку та відбору інформації за наявними характеристиками.
- Можливість розмежування доступу та повноважень користувачів.
- Зручна, доступна для самостійної експлуатації користувачем, система редагування звітних форм та форм друків, а також шаблонів проведень та описових характеристик документів і записів довідників аналітики.
- Постійно діюча “гаряча лінія” телефонних консультацій.
- Лояльна до замовника система супроводу (нема викликів – не потрібно оплати).

– Мінімальна залежність від послуг програміста – практично всі зміни (в т.ч. зміни у налаштування системи), необхідність яких може виникнути в процесі роботи, оператор чи бухгалтер здатний зробити самостійно або після короткочасної телефонної консультації.

Система є самодостатньою, але водночас вона відкрита для імпорту даних з інших задач чи експорту інформації у зовнішні формати для подальшого використання.

Однак, все більше зростає необхідність подальшого розвитку та впровадження у практику логістичних інформаційних систем, що дозволили б підприємствам, організаціям та установам органічно об'єднати в єдине ціле усі логістичні підсистеми.

Розвиток даної тенденції зумовлений тим, що інформація на сучасному рівні розвитку – це самостійний виробничий чинник, потенційні можливості якого відкривають широкі перспективи для зміцнення конкурентоспроможності підприємства.

При цьому інформаційна логістична система припускає створення комп'ютерної мережі, баз даних, комунікацій, комплексу заходів щодо прийняття управлінських рішень (табл. 3.2). Важливим етапом підвищення економічної ефективності логістичної системи є визначення та реалізація резервів економії або оптимізації витрат ресурсів. Проте, підвищення ефективності діяльності передбачає врахування витрат, їх економію та оптимізацію на усіх етапах проходження матеріального, фінансового, інформаційного, енергетичного і кадрового потоків.

Розвиток і впровадження логістичних систем на сільськогосподарських підприємствах є тривалим процесом, який сприяє вирішенню основних питань щодо скорочення витрат в результаті господарської діяльності.

Активізація логістичної функції сприяє реалізації можливостей не лише виробництва, а і зберігання та транспортування сільськогосподарської продукції. Процес впровадження логістичної системи можливий лише за

умови отримання необхідного обсягу інформації та потребує вдосконалення системи інформаційних потоків, а процес розвитку логістичних систем на сільськогосподарських підприємствах сприяє нарощуванню їх фінансового потенціалу та подальшому розвитку [34].

Таблиця 3.2 Напрями оптимізації (економії) витрат ресурсів у логістичній системі сільськогосподарських підприємств

Види потоків	Етапи проходження потоків в логістичному циклі			
	Постачання	Виробництво	Зберігання	Розподіл
Матеріальні потоки	Економія матеріальних витрат за рахунок використання кормів власного виробництва		Економія витрат за рахунок оптимізації складських витрат	
	Економія за рахунок складських витрат оптимальних закупівель ресурсів	Економія за рахунок скорочення простоїв техніки, удосконалення технологічних процесів		
	Економія витрат за рахунок скорочення витрат ресурсів, зменшення розміру запасів			
Інформаційні потоки	Економія витрат при скороченні часу на опрацювання замовлень:			
	За рахунок своєчасного отримання і надання достовірної інформації постачальників	За рахунок оптимальної організації виробничого процесу	За рахунок зменшення витрат на обслуговування складських процесів	За рахунок скорочення транзакційних витрат
Енергетичні потоки	Економія витрат енергії за рахунок: – раціоналізації використання енергоресурсів на виробництво і реалізацію продукції підприємства; – зменшення прямих витрат енергії; – забезпечення заданих рівнів технологічних характеристик, технологічних процесів; – ефективного використання технічних та складових логістичних систем підприємств; – зменшення енергоємності транспортного процесу			
	Економія витрат за рахунок: – використання збалансованих кормових раціонів по енергії; – оптимізації енергоємності відгодівлі з урахуванням енергоємності основної та побічної продукції	Економія витрат енергії за рахунок стабілізації вихідних енергетичних потоків		
Кадрові	Економія за рахунок: зменшення витрат прибутку через нераціональне			

потоки	використання персоналу; оптимізації витрат на набір, підготовку, розстановку, перепідготовку, професійно-кваліфікаційне зростання кадрів, оплату і стимулювання персоналу
Фінансові потоки	Економія ресурсів за рахунок: зменшення витрат, пов'язаних із зменшенням запасів; скорочення величини оборотних коштів при прискоренні швидкості руху коштів

Джерело: сформовано з використанням [34]

Отже, вагомою складовою логістичної системи є інтерес власника (власників) аграрного бізнесу, а також повнота та неупередженість інформаційного базису. У сукупності чинників, розвиток логістичної діяльності буде забезпечений оптимізацією витрат основного виду діяльності й нарощуванням фінансових результатів діяльності сільськогосподарського підприємства.

Таблиця 3.3 Основні логістичні стратегії та напрями реалізації

Стратегія	Напрями реалізації
Мінімізації загальних логістичних витрат	<ul style="list-style-type: none"> – Скорочення логістичних витрат в окремих логістичних функціях; – Оптимізація рівнів запасів у логістичній системі; – Вибір оптимальних варіантів «складування - транспортування» (перемикання з однієї логістичної функції на альтернативну); – Оптимізація рішень в окремих функціональних областях і / або логістичних функціях за критерієм мінімуму логістичних витрат; – 3PL підхід.
Вдосконалення якості логістичного сервісу	<ul style="list-style-type: none"> – Поліпшення якості виконання логістичних операцій і функцій (транспортування, складування, вантажопереробки, упаковки і т.п.); – Підтримка передпродажного і після продажного сервісу; – Сервіс з доданою вартістю; – Використання логістичних технологій підтримки життєвого циклу продукту; – Створення системи управління якістю логістичного сервісу; – Сертифікація фірмової системи управління якістю відповідно до національних і міжнародних стандартів та процедур (зокрема ISO 9000); – Бенчмаркінг.
Мінімізації інвестицій у логістичну інфраструктуру	<p>Оптимізація конфігурації логістичної мережі:</p> <ul style="list-style-type: none"> – пряма доставка товарів споживачам, минаючи складування;

	<ul style="list-style-type: none"> – використання складів загального користування; – використання логістичних посередників у транспортуванні, складуванні, вантажообробці; – використання логістичної технології «точно в строк»; – оптимізація дислокації об'єктів логістичної інфраструктури.
Логістичний аутсорсингу	<ul style="list-style-type: none"> – Рішення «робити або купувати»; – Зосередження компанії на своїх ключових областях компетенції, пошук логістичних посередників для виконання не ключових функцій; – Оптимізація вибору джерел зовнішніх ресурсів; – Оптимізація дислокація виробничих потужностей і об'єктів логістичної інфраструктури; – Застосування інновацій постачальників; – Оптимізація числа логістичних посередників і закріплення за ними функцій.

Джерело: розраховано та побудовано з використанням [48]

У загальному випадку - чим вище вимоги споживачів до якості логістичного сервісу, тим вище повинні бути логістичні витрати, що забезпечують цей рівень. Тому природним обмеженням є обмеження на базовий рівень якості споживчого сервісу. У ряді випадків стратегія мінімізації загальних логістичних витрат може бути трансформована в стратегію максимізації відносин: рівень якості сервісу / загальні логістичні витрати. Реалізація стратегії мінімізації загальних логістичних витрат ускладнюється слабкою формалізацією параметрів якості логістичного сервісу і суб'єктивною оцінкою якості сервісу з боку споживачів [48].

Переваги бухгалтерського аутсорсингу краще проаналізувати, порівнявши його з іншими варіантами організації обліку (табл. 3.4).

Використовуючи послуги аутсорсингових компаній, досліджуване господарство може економити від 90 до 95 тисяч гривень, а враховуючи той факт, що й основний офіс бухгалтерії знаходиться окремо, господарство не буде зазнавати додаткових втрат на сплату орендної плати та комунальних платежів. При організації бухгалтерського аутсорсингу перш за все

необхідно зафіксувати у договорі процедуру взаємодії, зазначивши і коло обов'язків для кожного конкретного випадку. Такий договір повинен бути достатнім за обсягом, щоб передбачити процедури обміну документами, надання звітної інформації, інших проміжних зведених даних із позначенням сфери контролю та відповідальності. До області відповідальності необхідно включати і помилки первинних документів, і помилки облікових процесів, своєчасність подання, візування і дотримання процедур здачі (у т.ч. в електронному вигляді) звітності.

Таблиця 3.4 **Варіанти організації бухгалтерського обліку**

Показники	Форми організації обліку		
	Штатний бухгалтер	Користування послугами спеціаліста з бухгалтерського обліку	Ведення на договірних засадах спеціалізованою компанією (бухгалтерський аутсорсинг)
Робоче місце	Додаткові витрати	Не вимагається	Не вимагається
Програмне забезпечення	Додаткові витрати	Не вимагається	Не вимагається
Кваліфікація працівників	Немає гарантії	Немає гарантії	Сертифікація спеціалістів
Досвід та знання	Немає гарантії	Немає гарантії	Різні сфери бізнесу
Юридичні гарантії	Немає гарантії	Немає гарантії	Закріплено в договорі
Конфіденційність	Немає гарантії	Немає гарантії	Закріплено в договорі
Захист даних	Немає гарантії	Немає гарантії	Гарантовано

Джерело: сформовано автором на підставі досліджень

Результати проведеного дослідження вказують на доцільність формування вартості бухгалтерських аутсорсингових послуг в залежності від спеціалізації та організації клієнта, кількості первинної документації, виду програми автоматизації обліку. Тому ціноутворення повинно будуватися на основі моніторингу, конкретизації видів і змісту, що надаються клієнтам послуг, визначення їх трудомісткості і ефективності, оптимізації цін на бухгалтерські послуги. На сьогодні значення бухгалтерського аутсорсингу зростає, що пов'язано зі збільшенням числа компаній, які усвідомлюють, що

аутсорсинг бухгалтерського обліку є інструментом оптимізації витрат і отримання конкурентних переваг для цілей реалізації стратегії організації.

Однак, не слід очікувати, що аутсорсинг бухгалтерського обліку позбавить від усіх проблем. Він спрямований на стратегічне управління фінансами, що дозволяє точніше спрогнозувати можливості підприємства в майбутньому, але необхідно мати стратегію розвитку підприємства, яка допоможе, оптимізуючи витрати, вибудувати чіткий план проходження до поставленої мети, враховуючи внутрішні і зовнішні чинники.

Отже, бухгалтерський аутсорсинг можна розглядати як ефективний спосіб організації діяльності фірми і в той же час, – як взаємовигідну угоду, у результаті якої компанія-аутсорсер отримує прибуток, а організація-замовник – якісні послуги. Якісна облікова інформація дозволить приймати дієві управлінські рішення власником підприємства та забезпечить можливості оптимізації витрат та нарощування результатів діяльності.

Конкурентоспроможність підприємства на ринку досягається багатьма способами, одним з яких є низькі витрати, у тому числі логістичні. Кожен крок по зниженню витрат повинен бути проаналізований з точки зору впливу на поточні обороти і стратегію.

Управління витратами є засобом досягнення організацією високих економічних результатів і зводиться не тільки до зниження витрат, а й поширюється на всі елементи управління.

Таблиця 3.5 Порівняння звіту за логістичними витратами з фінансовою звітністю

Порівнювані характеристики	Звіт з логістичним витратам	Фінансовий звіт
Користувачі	Внутрішні користувачі	Зовнішні користувачі
Цілі	Оптимізація матеріальних потоків та	Контроль адміністрації, база оподаткування

	витрат	
Критерії якості	Відповідність процесів, придатність для прийняття рішень в області логістики	Придатність для аудиту, відповідність інструкцій
Часовий аспект	Сьогодення та майбутнє	Минуле і сьогодення
Структура і зміст	Індивідуальні, підібрані до кожного підприємства	Обмежені законом і професійними організаціями

Джерело: сформовано автором на основі проведеного дослідження

Управління витратами передбачає реалізацію класичних елементів управлінського циклу: прогнозування і планування, організацію, координацію і регулювання, активізацію і стимулювання виконання, облік і аналіз. Основні принципи управління витратами вироблені практикою і діють при управлінні логістичними витратами. Вони зводяться до наступного: системному підходу до управління витратами; єдності методів, прийнятих на різних рівнях управління витратами; управління витратами на всіх стадіях життєвого циклу продукту; поєднання зниження витрат з високою якістю продукції і послуг; оптимізації витрат; широке впровадження ефективних методів зниження витрат; інформатизації процесу управління витратами; підвищення зацікавленості виробничих підрозділів системи в зниженні витрат [46].

Організація системи обліку логістичних витрат становить необхідну основу для пошуку шляхів їх зниження. У сучасних умовах це один із шляхів забезпечення конкурентних переваг організації. Транспортні витрати входять до складу собівартості готової продукції та суттєво впливають на її ціну, однак обліку цієї групи витрат у вітчизняній практиці приділяється мало уваги, відсутній системний підхід до їх виявлення, аналізу та оптимізації. У класифікації витрат, що входять в собівартість, логістичні витрати не згруповані, окремі їх складові враховуються на різних рахунках бухгалтерського обліку, що ускладнює їх виділення і систематизацію.

Застосовувана в даний час класифікація витрат не дозволяє вибудувати структуровану класифікацію логістичних витрат, що забезпечує їх об'єктивний облік, аналіз і регулювання. Виявлення, аналіз і облік логістичних витрат повинні бути систематичними і скоординованими. Логістична служба повинна займатися спрямованим урахуванням логістичних витрат, їх калькулюванням, відстеженням динаміки, аналізом їх структури, пошуком шляхів оптимізації та зниження.

ВИСНОВКИ

За результатами дослідження обліково-аналітичної та інформаційного забезпечення операційної діяльності підприємств аграрної сфери зроблено наступні висновки:

1. Завданням інформаційної діяльності підприємства є отримання, систематизація та використання максимально достовірної, точної інформації про стан зовнішнього середовища. Ця інформація повинна, передусім, стосуватися споживачів, конкурентів і змін у ринковому середовищі, коливань макроекономічних параметрів функціонування ринку та змін законодавства. Оскільки позитивні та негативні очікування споживачів та конкурентів по-різному впливають на діяльність окремого підприємства. Інформаційне забезпечення виступає базовою основою аналітичної та облікової роботи. Саме тому до інформаційної основи діяльності є певні вимоги, у першу чергу, щодо її достовірності.

2. Обліковий процес має тісний зв'язок із забезпеченнями інформацією, її достовірністю. Саме тому важливою складовою облікового процесу на підприємстві є координація діяльності усіх підрозділів з метою збору, обробки та узагальнення інформації для облікових процесів. Основні програмні продукти у веденні обліку: «1С: Бухгалтерія»; «Парус», «Акцент»; «MASTER: Бухгалтерія»; «SAP»; «IC-ПРО» та інші. Найбільш популярними серед них є програми російського походження «1С: Бухгалтерія для України» та «Парус», які впродовж тривалого часу використовуються на підприємствах і в організаціях, а також передбачають конфігурації для широкого спектру видів діяльності. Автоматизація облікових процесів є суттєвою перевагою та забезпечує швидкість обробки інформації для потреб управління.

3. Склад та структуру джерел формування майна підприємства аграрної сфери, а саме товариства з обмеженою відповідальністю, зросли за рахунок збільшення суми власного капіталу, а саме, нерозподіленого прибутку, у той час як зобов'язання підприємства зростають. Зростання власного капіталу відбулося за рахунок зростання нерозподіленого прибутку, проте звернемо увагу, що зареєстрований статутний капітал підприємства незмінний. Організація фінансового забезпечення діяльності підприємств аграрної сфери

реалізується в таких формах, як використання власних ресурсів, використання кредитних ресурсів, бюджетне фінансування на безповоротній основі. Отже, зроблено висновок, що на рівень прибутку здійснюють вплив чинники, переважно затратні. Рентабельність підприємства формується під впливом великої кількості взаємопов'язаних чинників, які впливають на результати діяльності підприємства різноспрямовано: одні - позитивно, інші - негативно. Негативний вплив одних факторів здатен знизити або навіть звести нанівець позитивний вплив інших.

4. Встановлено, що на результати діяльності підприємств аграрної сфери мають суттєвий вплив системні ризики, а саме: макроекономічні, внутрішньо-економічні, природні. Повністю уникнути підприємницького ризику неможливо, тому одним із основних етапів управління ризиками є оцінювання впливу підприємницьких ризиків аграрної сфери на результати діяльності підприємств постачальників, з урахуванням специфіки.

5. Проведено аналіз маркетингового середовища – шляхом експертної оцінки впливу його складових на діяльність підприємства за такою шкалою балів: сильний – 3; помірний – 2; слабкий – 1; відсутній – 0. У разі, якщо вплив позитивний перед кількістю балів ставлять знак «плюс» (+), а якщо негативний – «мінус» (-). Наведені у вказаній таблиці результати досліджень свідчать, що сучасне ринкове середовище є несприятливим для сільгоспідприємств (його загальна оцінка становить -52 балів). Причому, найбільший негативний вплив мають саме фактори мікросередовища (-28 балів). Тому функціонуючи на ринку аграрні підприємства повинні зміцнювати свої конкурентні позиції. Вважається доцільним наголосити відсутність готових рецептів виходу з кризи. Але антикризові стратегії мають ураховувати нинішні реалії з можливістю коригування траєкторії динаміки розвитку на основі швидкоплинних складових.

6. При здійсненні торговельної діяльності товариство з обмеженою відповідальністю «Минерал-Трейд» керується рядом нормативних

документів, що регулюють цю діяльність. Документація господарських операцій має, насамперед, велике економічне та юридичне значення. Економічне значення полягає в тому, що за допомогою документів ведеться облік, здійснюється контроль за виробничою діяльністю та її аналіз. З юридичної точки зору, первинний документ – це письмове свідчення здійснення операції, підтвердження її законності.

7. За результатами проведеного дослідження, було розглянуто переваги та недоліки від впровадження організації бухгалтерського обліку на умовах аутсорсингу. При організації бухгалтерського обліку, використовують можливості дистанційного аутсорсингу 42,4%, використовують власну бухгалтерію – 57,5%. Великими підприємствами використовується виключно власна бухгалтерія. Причина саме такого підходу до організації обліку полягає в можливостях, які надає аутсорсинг підприємствам аграрної сфери.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ачкасов А. Є. Формування підприємницького середовища в Україні / А. Є. Ачкасов, В. Ф. Петрова, П. В. Піонтківський // Проблеми і перспективи розвитку підприємництва. — 2014. — № 2(2). — С. 5-9.
2. Беник Н. Г. Етапи рівня впливу зовнішнього середовища на ефективність діяльності підприємств / Н. Г. Беник, І. О. Одлижук // Формування ринкових відносин в Україні. - 2014. - № 11. - С. 159-163.
3. Босак І.П., Палига Є.М. Інформаційне забезпечення управління підприємством: економічний аспект. Регіональна економіка. 2007. № 4. С. 193–195.
3. Бухгалтерський фінансовий облік : підручник / за ред. Ф. Ф. Бутинця. — Вид. 7-е. — Житомир : Рута, 2006. - 832 с.
4. Варченко О. М. Методологічні підходи до дослідження кон'юнктури ринку сільськогосподарської продукції та продовольства / О. М. Варченко // Економіка та управління АПК. — 2013. — Вип. 10. — С. 10-17.
5. Волкова І. М. Інформаційно-аналітичне забезпечення маркетингової діяльності підприємств аграрного сектора економіки [Електронний ресурс] / І. М. Волкова. — Режим доступу : <http://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/6.2/112.pdf>.
6. Гнатцов О. Г. Малий бізнес в Україні: від стратегії зростання до стратегії розвитку / О. Г. Гнатцов // Збірник матеріалів конференції «Проблеми розвитку малого бізнесу в Україні». — К.: УПСК, 2006. — С. 61-65.
7. Гомба Л. А. Вплив внутрішнього та зовнішнього середовища підприємства на його конкурентне становище / Л. А. Гомба, К. О. Пепіна // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки. — 2013. — Вип. 1. — С. 190-195.
8. Господарський кодекс України, Кодекс від 16.01.2003 № 436-IV. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/>.

9. Державна служба статистики України: офіційний сайт. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
10. Дмитрієв І. А. Соціально-економічна сутність малого підприємництва, проблеми його розвитку в Україні / І. А. Дмитрієв, Ю. В. Майборода // Проблеми і перспективи розвитку підприємництва. — 2012. — № 1. — С. 35-38.
11. Економіка підприємства : підручник / за заг. ред. Н. М. Ушакової. — К. : КНТЕУ, 2005. — 569 с.
12. Економічна енциклопедія: у трьох томах / За ред. С.В. Мочерний та ін. — К. : Академія, 2002. — 863 с.
13. Економічний аналіз і діагностика стану сучасного підприємства : навчальний посібник. / Т. Д. Костенко та ін. Київ : Центр учбової літератури, 2007. 400 с.
14. Електронний ресурс. — Режим доступу : https://youcontrol.com.ua/catalog/company_details/36056959/
15. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств та організацій [Електронний ресурс]: Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.99 р. №291. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/>.
16. Історія економічних учень: підручник: У 2 ч. / За ред. В. Д. Базилевича. — К.: Знання, 2009. Ч. 1. — 200 с.
17. Кирилов Ю. Є. Конкурентоспроможний розвиток аграрного сектору економіки України в умовах глобалізації: теорія, методологія, практика : автореф. дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.03 / Ю. Є. Кирилов; Миколаїв. нац. аграр. ун-т. — Миколаїв, 2015. — 44 с.
18. Классификация ERP-систем в торговле и описание их стандартных функций. ERP online [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://erp-online.ru/phparticles/show_news_one.php?n_id=399 – Дата звернення: 18.04.2021.

19. Ключан В. П., Вишневська О. М., Костаневич Н. І. Організація і методика економічного аналізу : навчальний посібник. Миколаїв : МДАУ, 2010. 178с.
20. Ковальчук В. Н. Світова економіка: історія та дослідники / В. Н. Ковальчук, Г. Л. Дзе, Л. А. Останкова. — К.: ЦУЛ, 2011. — 524 с.
21. Козій Б. І. Маркетингова оцінка впливу зовнішнього середовища на продуктивність сільськогосподарських тварин / Б. І. Козій, О. І. Степанюк // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. Ѓжицького. — 2014. — Т. 16, № 1(1). — С. 226-231.
22. Комаренко І. С. Аналіз і оцінка впливу факторів зовнішнього середовища на конкурентоздатність зернопереробних підприємств харчової промисловості / І. С. Комаренко // Інвестиції: практика та досвід. — 2013. — № 10. — С. 63-67.
23. Конституція України [Електронний ресурс]: Верховна Рада України станом на 28.06.96 р. — Режим доступу : <http://search.ligazakon.ua>.
24. Корнеєв О.Ю. Інформаційне забезпечення розвитку підприємницької діяльності. Вісник НАН України. 2008. № 5. С. 24–31.
25. Кузьмін О.Є., Георгіаді Н.Г. Формування і використання інформаційної системи управління економічним розвитком підприємства : монографія. Львів : видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2006. 368 с.
26. Клімова Т.М. Моделювання процесів оперативного управління виробництва на основі методів праці: Дис. канд. ек. наук. – Хмельницький, 2000. – 183 с.
27. Левкіна Р. В. Імідж підприємств на ринку екологічно чистої продукції / Р. В. Левкіна, А. В. Левкін // Актуальні проблеми інноваційної економіки. — 2016. — № 2. — С. 67-70.

28. Лень В.С. Бухгалтерський облік в Україні : основи та практика / В.С. Лень, В.В. Гливенко. — К. : Центр навчальної літератури, 2007. — 556 с.
29. Лозовський О. М. Вплив факторів зовнішнього та внутрішнього середовищ на ефективність управління підприємством / О. М. Лозовський, Я. О. Юрчук // Молодий вчений. — 2014. — № 5(1). — С. 141-144.
30. Мадзігон В. Види підприємницької діяльності в ринковому середовищі та аналіз розвитку малих підприємницьких структур / В. Мадзігон // Молодь і ринок. — 2011. — № 9. — С. 40-46.
31. Макарчук О.Г. Інформаційно-аналітичне забезпечення стратегічного управління сільськогосподарським підприємством. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Сер. : Економіка, аграрний менеджмент, бізнес. 2013. Вип. 181(3). С. 160-165.
32. Малюга Н.М. Інтеграція бухгалтерського обліку к основа подальшого розвитку його теорії і практики : [колект.монографія] / Н.М. Малюга, О.П. Колумбет // Сучасний бухгалтерський облік і контроль: проблеми розвитку // під заг. ред. проф. Ф.Ф. Бутинця. – Хитомир ПП «Рута». – 2015.- 343 с. – С. 304-330.
33. Матковський П. Є. Вплив зовнішнього і внутрішнього середовища на розвиток аграрного підприємництва : [Електронний ресурс] / П. Є. Матковський, В. В. Твердохліб // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. Ґжицького. — 2011. — Т. 13, № 1(2). — Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvlnu_2011_13_1\(2\)_15](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvlnu_2011_13_1(2)_15).
34. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства фінансів України від 28.03.2013 р. № 433. — Режим доступу : <http://www.pro-u4ot.info/>.
35. Методичні рекомендації для самостійної роботи здобувачів вищої освіти спеціальність 071 "Облік і оподаткування", спеціальність 072

"Фінанси, банківська справа та страхування" першого (бакалаврського) рівня вищої освіти [Електронний ресурс] : з навчальної дисципліни "Організація і методика економічного аналізу" (підготовка до практичних занять, виконання індивідуальних завдань) / уклад. : О. М. Вишнеvsька, Н. В. Бобровська, О. М. Усикова. Миколаїв : МНАУ, 2021.40 с.. — Режим доступу : <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/8544>.

36. Михайлова Л. І. Методологічні засади дослідження кон'юнктури світового та регіональних ринків сільськогосподарської продукції та продовольства / Л. І. Михайлова, А. М. Михайлов // Проблемы развития внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект. — Т. 1. — Донецк : ДонНУ, 2013. — С. 235-237.

37. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 18 «Дохід» [Електронний ресурс] : Міжнародний документ від 01.01.2012 р. №929-025. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>.

38. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку : [Електронний ресурс] — Режим доступу : <http://search.ligazakon.ua/>.

39. Мнищенко О. Економічне оцінювання ефективності використання трудових ресурсів / О.Мнищенко // Актуальні проблеми економіки. — 2013. — №9(147). — С. 108-112.

40. Мокряк В. Багатомітність і суперечливість підприємницьких орієнтацій: історія питання й сучасні реалії / В. Мокряк, Е. Мокряк // Економіка України. — 2009. — №11. — С. 15-25.

41. Мороз Т.О. Система інформаційного забезпечення аграрного сектору України / Математичні методи, моделі та інформаційні технології в економіці // Інфраструктура ринку. ВИПУСК 42. 2020. — с. 395 – 400.

42. Мочерний С. В. Основи економічної теорії / С. В. Мочерний. — К.: Академія. — 2007. — 464 с.

43. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [Електронний ресурс] : Наказ

Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua>.

44. Немченко В. В. Продовольча безпека України / В. В. Немченко // Збірник наукових праць ВНАУ. — 2012. — № 4 (70).

45. Оцінка підприємницького ризику в сільському господарстві. Єгорова О. В., Дорогань-Писаренко Л. О., Чіп Л.О., Тютюнник М. С. / Електронний ресурс. — Режим доступу : <https://media.neliti.com/media/publications/312881-assessment-%D0%BEf-entre%D1%80reneur%D1%96al-r%D1%96sks-%D1%96n-a-9e4f00b0.pdf>.

46. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. №291 (зі змінами і доповненнями). — Режим доступу : <http://www.ligazakon.ua>.

47. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI (із змінами і доповненнями) [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>.

48. Поддєрьогін А. М. Фінанси підприємств: навч. посібник / А. М. Поддєрьогін, Л. Д. Буряк, Г. Г. Нам та ін. [за ред. А. М. Поддєрьогіна]. — К. : КНЕУ, 2005. — 421 с.

49. Поддєрьогін А. М. Фінанси підприємств: навч. посібник / А. М. Поддєрьогін, Л. Д. Буряк, Г. Г. Нам та ін. [за ред. А. М. Поддєрьогіна]. — К. : КНЕУ, 2005. — 421 с.

50. Подольська В. О., Яріш О. В. Фінансовий аналіз : навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2007. 488 с.

51. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість» [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства фінансів України від 08.10.1999 № 237. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua>.

52. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід» [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства фінансів України від 29.11.1999 р. №290. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua>.

53. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 30 «Біологічні активи» [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства фінансів України від 18.11.2005 р. №790. — Режим доступу : proaudit.com.ua/buh/standart/.

54. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні. Закон України від 16.07.99 р. №996-XIV (зі змінами і доповненнями) [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://search.ligazakon.ua..>

55. Про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку. Положення [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства фінансів України від 24.05.1995 р. №88. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>.

56. Проскурін П. В. Історія економіки та економічних учень. Нариси економічної історії індустріальної цивілізації: навч. посібник / П. В. Проскурін. — К.: КНЕУ, 2005. — 180 с.

57. Пушкар М.С. Фінансовий облік : підручник / М.С. Пушкар. — Тернопіль : Карт-бланш, 2002. — 628 с.

58. Родіонов О. В. Дослідження впливу чинників зовнішнього середовища на конкурентоспроможність і репутацію підприємства / О. В. Родіонов // Теорія та практика державного управління. — 2011. — Вип. 3. — С. 155-159.

59. Романчук К.В. Організація та методика бухгалтерського обліку договірної процесу (на прикладі діяльності промислових підприємств України): дис. на здобуття наук. ступеню канд. екон. наук: спец. 08.06.04 / К.В. Романчук. — Житомир, 2005. — 187 с

60. Свірко, С. В., А. І. Фаріон. "Теоретичні засади бухгалтерського обліку в секторі загального державного управління." *Фінанси, облік і аудит* 2 (2013): 223-241.

61. Симоненко В. Теорія підприємництва: здобутки і проблеми дослідження / В. Симоненко // Економіка України. — 2002. — №9. — С. 45-51.
62. Сідун В. А. Економіка підприємства : навч. посібник / В. А. Сідун, Ю. В. Пономарьова. — К. : Центр навч. літератури, 2003. — 436 с.
63. Сопко В.В. Бухгалтерський облік в управлінні підприємством : навч. посібник / В.В. Сопко. — К. : КНЕУ, 2006. — 526 с.
64. Сук Л. К. Організація бухгалтерського обліку: підручник / Л. К. Сук, Л. П. Сук. — К. : Каравела; Піча Ю.В., 2009. — 624 с.
65. Суть ефективності сільськогосподарського підприємства [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.nbuu.gov.ua>
66. Філенко О. В. Стратегічний підхід до ціноутворення в умовах маркетингової орієнтації підприємств : [Електронний ресурс] / О. В. Філенко, О. В. Сардак . — Режим доступу: http://www.rusnauka.com/35_NOBG_2013/
67. Фінансовий та управлінський облік на сільськогосподарських підприємствах: підручник / М. Ф. Огійчук, В. Я. Плаксієнко, М. І. Беленкова та ін. / [За ред. проф. М. Ф. Огійчука, 5-те вид., перероб. і допов.]. — К. : Алерта, 2009. — 1056 с.
68. Царук В.Ю. Бухгалтерський облік у системі стратегічного управління аграрним підприємством. Економічний аналіз. 2017. Т. 27. № 1. С. 280–285.
69. Шевченко Н. Системна методика інформаційного забезпечення дослідження ринків продовольчої сфери / Н. Шевченко // Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки. — 2014. — Вип. 38(1). — С. 68-74.
70. Шкварчук Л. О. Ціноутворення: підручник / Л. О. Шкварчук. — К.: Кондор. — 2006. — 460 с.

71. Шульга А.А. Система оподаткування та її вплив на фінансово-господарську діяльність підприємств / Електронний ресурс. – Режим доступу : <http://eadnurt.diit.edu.ua/bitstream/123456789/2507/1/58.pdf>

72. Юдін А. Світовий E-commerce і M-commerce – статистика і факти електронної комерції 2020 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://marketer.ua/ua/e-commerce-worldwide-statistics-facts/> – Дата звернення: 19.04.2021

73. Яковенко О. З. Сутність і функції підприємництва в інтеграції виробництва на основі кластерів у системі національного господарства / О. З. Яковенко // Актуальні проблеми економіки. — 2013. — № 1. — С. 79-87.

74. Ямборко Г.А. Організація і методика обліку фінансових результатів підприємницької діяльності: Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.06.04 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит» / Г.А. Ямборко; Київ. нац. екон. ун-т. - К., 2005. - 21 с.

75. Cantillon, R. (1952). *Essai sur la nature du commerce en general*. Paris. P. 28-33.

76. Lunin, V.M. (2008), “Distribution and wholesale management in companies with a geographically distributed structure”, *Distributsiya i logistika*, vol. 8, available at: https://www.delopro.com.ua/publications/distribution_and_wholesale_trade_management_in_geographically_distributed_companies (Accessed 18 April)

77. Mises von, L. (1949). *Human Action: A Treatise on Economics*. New Haven, 17: 252-254.

78. News & Events || United Nation Industrial Development Organization (UNIDO) || www.unido.org.

79. Spearman C. The Proof and Measurement of Association between Two Things // *The American Journal of Psychology*. 1904. Vol. 15, Issue 1. P. 72–10. doi:<http://doi.org/10.2307/1412159>.

Додатки